

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

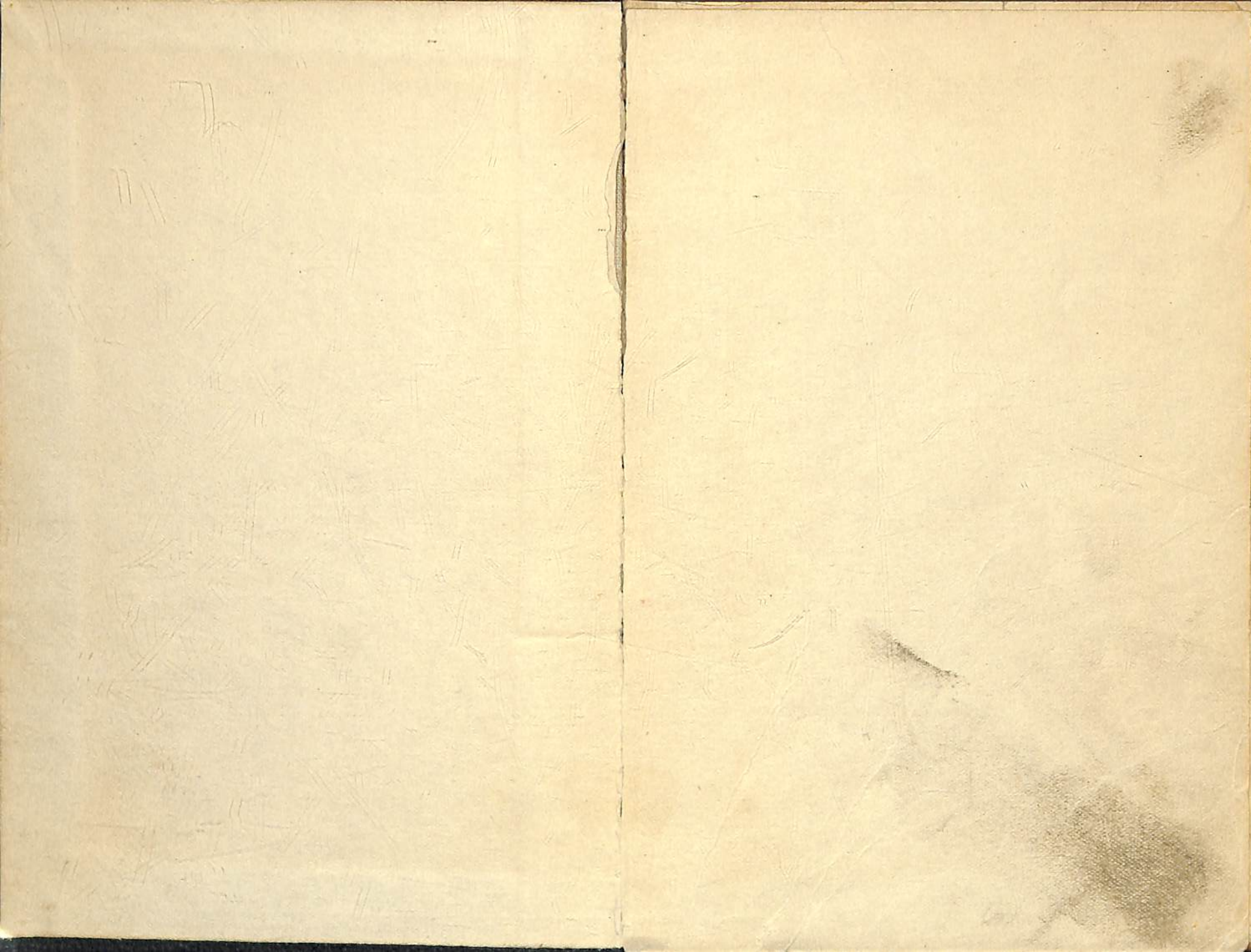
Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

10420

891.99

L-44

891.99

L-424

ԱՆ ԳՐԱԿԱՐԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ
1897

~~140~~

ARMENIAN LIBRARY OF HAVERHILL, MASS.
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՐԱՆ

ՏԱՂԵՐ

ՔՆԱՐԵՐԳԱԿԱՆ

Հեղինակ

Տ. Ս. ԼԵՒՈՆԵԱՆ

ՓԻԼՊՊՈՍԵԱՆ ԵՒ ՏԻՐԱՆԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

108 Dudley St., Roxbury, Mass.

1904

21
10

180

Ի Յիշատակ

Անմահ Բանաստեղծ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

Ոչ ոք ըսաւ, «Սա տղին
Պատուենք սիրտը արտմագին,
'Նայինք ինչեր գրուած կան»
— Հոն հրդեհ՝ կայ, ո՛չ մատեան:

Հոն կայ մոխիր . . . յիշատակ . . . —
ԴՈՒՐԵԱՆ

61337-Ա.2.

2003

744-74

ԽՕՍՔ ՄԸ

Ամեն վարպետ աշակերտած է, եւ ամեն աշակերտ վարպետ մը ունի. ես ունեցած եմ եւ ունիմ Պետրոս Դուրեանը:

Ձէ եղած սիրուհի մը որ այնքան արցունքներ քաղէ իւր սիրահարին աչերէն որքան Դուրեանը իմինէս: Երբ գրականութեան բողոքովին անտեղեակ պատանի մ'էի, [բայց ի բնէ սիրահար մը գեղեցկին], Դուրեանը գտայ, կարդացի ու լացի, լացի ու կարդացի: Մէկ օր մը առանց անոր յուշքին չեմ ապրած: Յաւիտենապէս տարրալուծուած կամ թէ դեռ կ'ապրի՝ չեմ գիտեր. բայց Անհուն Անծանօթին մէջ անիկա միայն եղած է իմ բարեկամս:

Անիկա զիս տարած է թաւերուն տակ, ու հոն ժամերով հետս խօսած է ու մարած . . . Հոն ուր արեւը կը ծնի, ու հոն ուր վերջալոյսը հոգեվարքի ճիգեր կը թափէ. հոն ուր ջուրերը կը գլգլան, ու հոն ուր գիսաւորներ կ'անցնին շղրշող շրջագոյններով ու կ'արհամարեն զհէգ մահկանացուն, սիրող բայց աղքատ բանաստեղծը . . . :

Եթէ նա ապրէր հիմա, իմինէս աւելի արփող կուրծք մը չպիտի գտնար, եւ եթէ ես ապրած ըլլայի իր ժամանակը՝ ինձմէ աւելի մտերիմը չպիտի ունենար:

Աւա՛ղ . . . Ես շէի ուզեր դասուիլ այն մարդոց կարգէն որ դիակը կը յարգեն, երբ ալ անշունջ է: Ձէի ուզեր զիս ալ հասարակութեան հետ անիծապարտ զգալ: Իցի՛ւ թէ քովս ըլլար այժմ՝ գլուխը ուսիս կոթնցուցած ցաւագին՝ և իր մէկ արցունքը խմէի ու անմահանայի:

Պէտք չէ երկարեմ: Նա եղած է ու պիտի մնայ միակ ճշմարիտ բանաստեղծը. որովհետեւ բնութեան ամենէն մօտիկն է: Եւ ես եղած եմ ու պիտի մնամ իրեն սիրահար մը ու աշակերտ մը, որովհետեւ հոգեբանական կապ մը կայ մեր մէջ:

Ես երազած եմ իր ամբողջ երազները, եւ կրած եմ իւր ցաւերը [թերեւս աւելին], միայն թէ նա անհունապէս բարձր կը կանգնի հանճարով:

Ծունկի կուգամ իւր գերեզմանին առջեւ խոնարհաբար՝ այս պղտիկ նուէրս ձեռքիս մէջ, եւ ականջ ւերած կը պազատիմ յաւիտենականութեան ձայն մը լսելու իրմէն:

Տ. Ս. ԼԵՒՈՆԵԱՆ

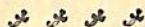
ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Ոտանաւորներս մեծաւ մասամբ գրուած են պատանեկան հասակի մը մէջ՝ տասնեւեօթ տարեկանէս սկսեալ, եւ առանց փոփոխելու կուտամ հասարակութեան ինչպէս որ զգացած եմ ժամանակին:

Այս ոտանաւորներս, եւ մաս մը, որ տակաւին անտիպ կը մնան, արձակ գրութեան մը հետ կորսուեցան Պանքայի Յոյցին ատեն: Սակայն տարիներ վերջ ոտանաւորներու գրքոյկը գտնուեցաւ Անգլիացի կնոջմէ մը եւ ինձ խրկուեցաւ: Մէկ մասն ալ՝ ոտանաւորներու՝ Ամերիկայի մէջ գրուած են:

ԵՍՏՂԻԿ ՏԵՂԱՐԵՆ

Ընկերական, Ազգային, ու Սիրային Քնարեր-
գական Քերթուածներ

ՀԱՌԱՋ ՄԸ ԱՌԻ ԴՌԻՐԵԱՆ

Քեզ, անթառամ ծաղիկ Դուրեան,
Սիրտս ու հոգիս ընծայ համակ՝
Ծաղկունքս ալ տամ բաղձաբուրեան,
Մինչ հանդիպինք մենք շուքին տակ:

Դու վարդանին ինչպէս երբեմն
Ձայնարկէիր այս աշխարհէն,
Նոյնը ես այժմ քեզի կ'ընեմ.
Ի՞նչ պատասխան կուտաս վերէն . . . —

Դու երկնքի 'ւ անմահութեան
Հաւատայիր մինչ վերջի ժամ.
Գտա՞ր ուղածդ . . . գտա՞ր վարդանն . . .
Ա՛խ, թէ հոտ էք, ըսէ՛ք որ դամ . . .

Թէ իմ ձայնը կամարներուն
Ընդհարելով լոկ՝ ետ պիտ' գայ,
Ու ես մութի մէջ երերուն
Չպիտի գիտնամ թէ վերն մարդ կա՞յ . . .

Ձի մինչ հիմա ձայն մը չեկաւ,
Եւ ոչ ճամբորդ մ'անդրաշխարհէն . . .
Եւ մեր ճիշն է որ լոկ, աւա՛ղ,
Կ'արձագանգուի ետ հեղնօրէն, . . . : —

Պաղլար Պաշի շրջագայող
Անգութ կուսից աչերն վկայ՝
Ե՛ս ալ կ'ուզեմ մտնել ի հող,
Թէ աշխարհէս զատ բան մը կայ . . .

Հոտ ալ կայ մէկ «Պաղլար Պաշի»
Հոտ աստղալոյց գիշեր կայ, զով . —
Հոտ ալ սիրադ գեռ կը մաշի՞
Շրջագետից շրջիւնով :

Դեռ կը դողա՞ս «մինակ ու գատ»
Նոճիներու տակն առանձին, . . .
Թէ հո՛տ գրկերն բացուին ազատ
Հոս մերժուող բանաստեղծին :

Քեզ տեսնելու համար միայն
Կուզեմ հաւտալ անմահութեան :
Ա՛խ, ո՞ր շուքին տակն ես . . . եւ ու՞ր . . .
Եթէ կ'ապրիս պառասխա՛ն տուր . . . :

ՄԻՇՏ ԴԷՊԻ ՎԵՐ

[Ամենաազնիւ Բարեկամիս
Տիգրան Տէր Աւետիսեանի]

Երեկոյեան՝ պատուհանէդ
Աչերդ յառէ միշտ դէպի վե՛ր,
Ու կամպտէին, Օրիոնին հետ
Պօսէ՛, խնդա՛, ով իմ ընկեր :

Ստորնութիւն չկայ երբեք
Այն աստղերուն մէջ բոցավառ .
Է՛հ, քաջերու սուրերն ու տէգք
Փայլատակեն հոն վեհափառ :

Յածագգի մ'ալ չկայ երբեք
Յայն աստղալից կապոյտ կամար,
Ուր տառերով կայ հրաշէկ
«Աստուածներու այս բնակալացի . . .»

Գիշերին մէջ շատ բաներ կան,
Ու երբ կուրծքէդ բղխի հառաջ
Կամարներէն ձայներ պիտ' դան,
Կարճ՝ բայց ազդու, «ո՛հ, եղի՛ր քաջ :»

Անմահներուն, ահա, կեդրոնն
Տեսնեմ Սոկրատն արքայի պէս,
Եւ այ կողմն ալ մեծն Սողոն,
Որ կրկնէ գեռ «Ծանիր Զքեզ» :

Կ'արժէ որ մարդ աշխարհի մէջ
Ըլլայ թշուառ, ունենայ վիշտ,
Որ անմահի պէս փայլի վերջ,
Ու աստղերու նմանի ճիշտ :

Աչերդ ուզէ՛, դու, Հրատին,
Արծուի պէս բո՛ց քու թեւեր,
Աշխարհն ու մարդ ձգած ետին
Թռի՛ր, թռի՛ր, միշտ գէպի վե՛ր . . . :

Նոյն Բարեկամիս

[Գրուած Նիւ Պրիթլենէն]

Մարդարնակ՝ բայց անապատ
Է այս աշխարհս, ո՛վ իմ ընկեր .
Ու ես այսպէս քենէ անջատ,
Իր էն խոպան տեղն եմ ինկեր :

✱ Ա՛խ, արեւին ու լուսնին տակ
 Ալ ու՛ր գտնեմ քեզի պէս մարդ,
 Դիողինեայ առած ճրագ
 Լոկ պատկերի հանդիպիմ ցարդ ...
 ✱ Դ ինչպէս որ գետն վազէ իծով,
 Այնպէս հողիս դէպ քեզ թռի.
 Լաւ է մէկ օր ապրիլ քու քով,
 Քան թէ հազար քեզմէ հեռի:

Սրտակիցն իմ Մկրտչին
 [Դրուած շատ տարիներ առաջ]

Դու՛ հեշտաթեւ գողտր մանկութիւն,
 Ու՛ր թռար մեր ծոցերէն, ո՛հ, ու՛ր...
 Եւ վանդակնիս թողիւր թափուր.
 Ա՛հ, ազաւնի՞ թէ կոյս մ'ես դուն...
 Թռար մենէ դու իբրու նետ,
 Քեզ չք տեսանք, լոկ դգացինք,
 Պայծառ աչկունքդ նշմարեցինք,
 Ձեռք ձգեցինք... 'ւ եղար անհետ...

Ծուշան մ'էիր դու հեղանազ
 Երբ պարեցիր մեր շուրջն, առաջ,
 Ո՛հ, քիչ մը վերջ դարձար էակ...
 Քիչ մըն ալ— ու, ա՛հ, երա՛զ...

Ու գոռացի “Երազ” ես ալ,
 “Երազ” ձայնեց և իմ ընկեր.
 Անուշ ընկերք, որոց ձեռքեր
 Քեզմով հպան, սեղման յիրար:

Եկ՛, Մկրտիչ, եկու ընկեր,
 Դեռ երազենք այս աստեղց տակ,
 Դեռ սէր ծծենք, սէր՛ անապակ,
 Մի՛շտ սեղմելով իրարու ձեռ:

Ճակատագիրն սև ու մրոտ,
 Ճակատագիրն բանաստեղծի
 Մեզ ալ հպեց դողդոջ ձեռք մի,
 Ձիս ձգեց հոս, և դքեզ հոս:

Մեր հողիներ ցաւ տեսան, շատ՛, ...
 Մանկութենէն մինչեւ այսօր
 Տխուր եղանք ու սգաւոր,
 Անարգուեցանք մարգոց մէջ վաս:

Մեզ մօտեցող մ՛ շեղաւ երբէք,
 Ոչ ոք եկաւ ճեղքել մեր սիրտ,
 Ոչ ոք զննեց հոն դիզուած դիրտ,
 Ոչ ոք գիտեց մեր “կողքին վէրք”:

Եկու՛, եղբայր, եկ՛ գարձեալ ես՛
 Դուն իմ հողւոյն եւ ես քուկին,
 Եւ Աստուածն ալ մեր երկուքին.
 Վառենք զիրար բոցերու պէս:

Վարժարանի մը մէջ արդէն
 Սէր ուխտեցինք մենք իրարու.
 Փչեց մերիկն շար նախանձու,
 Ոհ,՛ բաժանեց մեզ իրարմէն:

Սէր, Երկնից հուրն, կեղծ դիմակով
 Նախ մօտեցուց, վերջը շողցուց,
 Ապա այրեց, մոխիր դարձուց,
 Հուսկ վերջ դմեզ ցփնեց ի հով:

Սէ՛ր ... աղիքներու մկրտափէջը,
 Սրտի տղրուկ, հոգւոյ մեղուն, Սէ՛ր —
 Այլ ես դայն Սէրն կը սիրեմ՝ դեռ,
 Զի դու ես Սէրն, ահ՛, Մկրտիչ:

Հեռու՛, հեռու եմ ես քեզմէն,
 Իսկ թէ կրցի քու սրտին մէջ
 Գանեւ խորշ մի սիրոյ անշէջ,
 Դեռ պիտ գիտնամ թէ քու քովն եմ:

Նոյնպէս հեռու՛ ես դու՛ անձէս,
 Այլ քու հոգւոյդ լուսանկար
 Հոգւոյս մէջն է. ուստի դու ալ
 Այնպէս գիտցիր թէ իմ քովն ես:

Ու այս սիրով ես ալ մէյ մէկ
 Շունչքս կուտամ զեփուռներուն,
 Մրմունջներքս այս Սև Ծովուն,
 Ու աչերքս Հրատին շէկ:

Գիտեմ վերջինն է այս աւանդ,
 Քեզի համար կը ցփնեմ յօդ,
 Յուսալով թէ կը բերուի հոտ. —
 Իսկ թէ անձքս — նայէ՛ վրադ ... —

ԿՏԱԿ

Իմ աչն է Հրատ,
 Սիրտս ծովն անհանդարտ.
 Իսկ հոգիս քու վրադ:

Շնչիկս ի զեփուռ,
 Զայնիկս ի պլպուլ,
 Հոգեակս ի քեզ հիւր:

Մարմինս ընդ հողով,
 Միտքս ցրուի ի հով,
 Լոկ հոգիս քու քով ...

Սիրեցի ես գրիչ,
 Վրաս հասաւ դահիճ ...
 Բռնէ՛ տեղս, Մկրտիչ:

Ոհ՛, սիրեցի մի կոյս ...
 Արդ թռիմ ես անյոյս ...
 Դու փոխնորդ հոգւոյս:

Սիրունիկ եզբայրդ
 Քեզ տալով զայնս արդ,
 Ահ՛, թողու զքեզ, վա՛րդ ...

ՅՈՒՇՔԵՐ

Երեկոյեան՝ երբոր մի հով,
 Կը գուրգուրայ ծաղկանց վզով.
 Հորիզոնէն՝ և երբոր լուսին,
 Կանթեղ վառէ ճամբորդ կուսին:

Ես ալ կերթամ իմ թաւին տակ,
 Հոն գիտելու ջուրն ու վտակ:
 Ի՞նչ հաճոյքներ կան հոն, գիտե՞ս,
 Տարագրի մը ինծի պէս:

Որ երբեմն նայի յերկին,
 Ու ակնարկն դառնայ կրկին
 Ետ, ու ջրին մէջը սուզի ...
 Անոր սիրտը որքա՞ն յուզի ...

Ի՞նչ վեհ իղձեր անըջային,
 Անոր հոգւոյն մէջ կը շրջին
 Ի՞նչ խոկմունքներ հոն, բարձր ու լուրջ,
 Կը բոլորին իւր ճակտին շուրջ :

— Հոն գայ հանգիլ այն ճամբորդ կոյս,
 Թաւերուն գիրկ մինչև ի լոյս .
 Եւ հովն այն գայ ու գուրգուրայ
 Ծաղիկներու, ծառոց վերայ :

Բայց չէ այդ կոյս շուշանազեղ
 Որ զիս քարչէ, տանի այդ տեղ .
 Ու այն հովերն հաճոյք չեն տար,
 Անոնք ամենն ինձ են օտար :

Ո՛վ, իմ Հայոց չքնազագիւտ
 Աշխարհ, ու ջուրն երկնակապոյտ,
 Դու՛, մանաւանդ, դու՛ Ծով Վանի,
 Ձեր յուշքն է որ զիս հոն տանի :

Ընդ միշտ աչքիս, ջրոց վերայ,
 Ձեր պատկերն է որ կ'երերայ .
 Ու այս օտար ափերէն, յիս
 Ձարթնուն յուշքեր հայրենիքիս :

Աքսորեալի պէս միայնակ,
 Ինկած օտար ծառերու տակ .
 Հոս վշտալի ու յուսախար,
 Հոգիս թո՛ւ մինչև ձեր ափ :

Ջուր մը, թաւուտք . . . ու փսփոսոց . . .
 Ու յուշքերը խնձղան իմ ծոց .
 “Ախ” մը, “Ուխ” մը սիրողներէն —
 Հոգիս ձեր քով թո՛ւ նորէն :

Քանի՛, քանի՛ անգամ քու քով
 Պառկած եմ ես, ով Վանի Ծով,
 Ափերուդ մէջ կանաչազեղ,
 Ուր սոխակը կ'երգէր գեղգեղ :

Ու սև աչւի մի գեղջուկ կոյս
 Կ'օրօրէր զիս մինչև ի լոյս .
 Ու գլուխըս փայփայելով
 Հանգչեցնէր իր գիրկը զով :

Ախ՛, կը խայտա՞ն դեռ ան ալիք,
 Դեռ կանաչ են այն ուռենիք,
 Դեռ այն ճնճղուկն կը ճըլըլայ,
 Այն աղջիկը դեռ հոն . . . կուլայ . . .

Դեռ այն հովերն կը գուրգուրա՞ն
 Հայոց ծաղկանց, ծառոց վըրան .
 'Ի աստղեր, լուսին հոն լոյս կուտա՞ն,—
 Ախ՛, դեռ կ'ապր՞ի իմ Հայաստան :

Լու՛ր մը, լու՛ր մը ինձի թող տան,
 Ձի իմ պաշտած ան է միայն :

ՊԱՆԴԻՏՈՒԹԵԱՆ ԱՓԵՐԷՆ

Ինչպէս եղաւ, օրին մէկ,
 Ապրիլ ամսոյն մօտ վերջը,
 Սիրոյ գրգիռն ինձ ետ եկ
 Պանդխտութեան իմ մէջը :

Ճամբայ առի ես յուշիկ
 Ջուրի մը քով անապակ,
 Ու հոն ինկայ անուշիկ
 Ուռենւոյ մը շուքին տակ :

Արեւն անուշ ու հեղ էր,
 Հովն կը թռէր թեւաբաց,
 Ձուրն ալ մեղմիւ կը վազէր
 Մարգերուն մէջ՝ դէպի ցած:

Չկար ձայն մի, ոչ էակ.
 Գետին եղերք սրտարաց
 Ես, բնութեան հետ մենակ,
 Ու հոն անոր գիրկն ինկած:

Ափանց վրայ այն լուուտ՝
 Կար ցիրուցան մանուշակ,
 Բայց ո՛չ ճնճղուկ մ'ոչ արտայտ,
 Միայն պլպուլ մ'անուշակ,

Որ անտառէն յեղակարծ
 Ձայնը թողուց, ձգեց քարշ,
 Իւր լարերովն կտրտած՝
 Տաղեր սասց սրտախարշ:

Երբեմն նուաղ, իսկ յուզիչ,
 Գոգ սիրոյ խաղ մ'էր հեզիկ,
 'Ի երբեմն բառնայր իւր հուսկ ճիչ,
 Չերթ կերկերուն մի միւզիք՝

Որ կը պատմէ մի հին վէրք:
 Այսպէս ձայն մ'էր, կոծ յաւէտ,
 Որ հենց լեցուց այդ եղերք,
 Ու իմ դարդերն բերեց յեա:

Ձի երբ տեսայ նա ատանկ
 Հեռ'ու՝ ինկած բնութեան ծոց՝
 Կը դալարուէր հոն մենակ,
 Միտքս ինկաւ իմ իսկ խոց:

Ու ոլացաւ իմ հոգին՝
 Անուրջներու թեւերով.
 Ու յուշքերով թանկագին,
 Իջաւ վանայ Ծովին քով:

Հոն, ջրին քովն, ուր փափուկ
 Արծաթ ալիք կը հոսին,
 Պլպուլն ու ես երբ մանուկ,
 Ապրած էինք միասին:

Մենք այդ անուշ ափին մօտ
 Դեռ շատ մատաղ ի տիոց,
 Բոյներ դրած էինք հոս,
 Տերեախիտ թաւին ծոց:

Ուր սիրայնոց փսփուք
 Կ'ականջէինք սրտազեղ.
 Ու էն առջին արտասուք
 Թափած էինք մենք այդ տեղ:

Առտուն թաթախ դեռ լոյսին՝
 Կ'սպասէինք հոն իմաց:
 Ես կարօտովն իմ կուսին,
 Նա կոկոնին կիսաբաց

Ա՛խ, այն գիշերն միտս եկաւ
 Այն աստղիկներն վառ ի վառ—
 Այն լուսինը, որ ինկաւ ...
 'Ի այն պլպուլին ձայնն ու բառ...

Երբ ես ինկած ներս գոգ,
 Ու ինք վերեւ մեր գլխուն,
 Տաղեր կասէր զերդ մի մոգ,
 Որ օրօրէր մեզ ի քուն ...

744-74

Քանի՛, քանի՛ անգամ հոտ,
Այդպէս, կուսին գիրկն նըւաղ,
Զմայլանօք մինչ աւօտ
Ականջած եմ իւր վեհ տաղ՝

— Քանի՛ քաղցր է հայրենիք,
Քանի՛ օն անուշ իւր փեր,
Ուր դուն սիրուգ անդրանիկ
Կաթիլ արցունքն ես թափեր :

Ա՛խ, այս բաներն յիշեցի
Օտար ջրին եզերքըն-
Ու գառնապէս հօն լացի :
Քրքրուեցաւ իմ հին վէրքն : —

Եկու պլպլուլ, քեզ նորէն
Ճամբեմ նախնի աշխարհն մեր-
Մեր մանկութեան փերէն
Ա՛հ, մէկ լուր մը ինծի բեր :

Թո՛ղ այս օտար մարգաստան
Զոյգ մը թեւեր ունիս դուն
Թըռիք, գընա Հայաստան,
Ու այցելէ քու հին բուն :

Դե՛հ, եկ, թըռի՛ր պլպուլիկ,
Մեր բոյներուն քով գնա,
Մեր յերկուքնուս հայրենիք.
Տես աւերակ են հիմայ :

ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԷՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ

Երբ վերջալոյսն իւր բոցերովն կը վառի
'Խ աստուածուհւոյն մատն հորիզոն կը դըպի
Երբոր Պլպուլն թաւերուն մէջ կը թառի,
Ու ջուրերուն շուրթը երկնից կը հըպի :

Երբոր երկնից ոսկի դռներն ձգուին բաց,
Ու վերերէն զուարթունք, թոյլ թեւօք
Ջուրերուն մէջ լողանալու կ'իջնեն ցած,
Ու սիրողներ կ'ընկողմնին թաւին գոգ,

Ա՛խ, այն ատեն ես ալ նստած լուսնին տակ
Հեռու, հեռու (մէկ եզերքին,) մինչև լոյս,
Աչքերս լալոտ, 'ւ աքսորեալի պէս մինակ,
Քե՛զ կ'երազեմ, ո՛վ իմ Հայոց չքնաղ կոյս...

Արշալոյսին երբ թուլս աչքերն կը թըջին,
Ու հիւսիսի աստղն կերազէ անխռով,
Երբ հուրինք ջուրին եզերք կը շըջին,
Ու Պլպուլիկն ձայն կը ձգէ վարդին քով :

Երբսր Մայիս զարեւն ծնի անդրանիկ,
Ու զեփեռներ փրցին սարէն ու ձորէն :
Երբոր համայն աշխարհ խայտայ երջանիկ,
Ու բնիկներ իրենց հողը համբուրեն :

Ախ՛, այն ատեն ես դեռ նստած շուքին տակ,
Այն հեռաւոր եզրին վրայ, ու օտար,
Սրտէն խոցուած աքսորեալի պէս մենակ,
Քեղի կ'անձկամ, ով իմ Հայոց Սուրբ աշխարհ :

ՕՏԱՐ ԱՐՆԻ

Հորիզոնին ահա վերև
 Ելաւ կրկին օտար արև :
 Այս արեւը դադար չունի ,
 Եւաւ կեանքէս օր մ'ալ տանի :

ԱՇՈՒՆ Է

- 1 — Յուրա կը փչէ սարէ սար ,
 Ու թաւերուն դեղնած թուփք
 Կիյնան՝ կերթան՝ հողմովար :
 Ձի աշուն է ձմրահուսկ :
 Ի սառ շունչը Հիւսիսին
 Մերկած ծառերն կը մսին :
- 2 — Առլանդեանի երգն դռուն ,
 Կարձականգուի ի յերկին ,
 Ու ձայն կերթայ շատ հեռուն ,
 Ու կը դառնայ ետ կրկին :
 Իմ յուշքերն ալ ալեաց հետ
 Կը փրփրին կուգան ետ :
- 3 — Ո՛ր, Մով , ինչ՞ու ահագին
 Ալիք կուտաս , կը դիզիս ,
 Ու կը ճաթիս լալագին
 Ու կը գոռաս կը յուզիս :
 Քեզ ի՞նչ եղաւ հովին հետ
 Է՞ր չես խայտար վէտ ի վէտ

- 4 — Քու կուրծք ցուրտէն չի սաւիր ,
 Քեզի համար չէ ձրմեռ ,
 Հոտ ձեան ծուէն մ' չի թառիր ,
 Բայց դուն ինձպէս կուլաս դեռ .
 'Ի արտասուքիդ վեհ շիթեր ,
 Յայտնն , կ'ելլեն ի յեթեր :
- 5 — Քու ափերուն եղերքը
 Օտարները թող գան լան :
 Ես' , ես' , բանամ իմ վէրքը :
 Որ դուն լռես յաւիտեան .
 Այսպէս դժբաղդ որ՝ 'ւի հով ,
 Շրջիմ օտար ափանցդ քով :
- 6 — Իմ հայրենեաց քաղցր ափէն
 Տարագրուած , ու հեռի ,
 Աչացս վայել որ թափեն
 Ովկէան մ' արցունք ու լեղի .
 Ես որ օտար ափիդ քով
 Թէ ցուրտ կզգամ և թէ սով :
- 7 — Թող ցուրտ փչէ սարսուռ հով ,
 Չաւակներդ մեծ ու փոքր ,
 Պատսպարուած ջերմին քով ,
 Ոչ ցաւ ունին և ոչ հոգ :
 Մինչ իսկ թռչունք որ ի յօդ
 Բոյներ ունին ափիդ մօտ :
- 8 — Ննջէ՛ , ծով իմ , քեզ ի՞նչ հոգ ,
 Դուք չէք մսիր այս հովէն ,
 Ննջէ՛ անուշ ու անհոգ .—
 Դու լուր չունիս այն ծովէն ,
 Ո՞ր իյափունս ալեկոծ ,
 Այժմ մերկ որբեր բառնան կոծ :

- 9 — Ենջէ՛, ծով իմ, քեզ ի՛նչ հոգ,
Դու չես մսիր այս հովէն,
Ո՛չ դաւկըներդ ալ անհոգ,
Լուր մը ունին ալ սովէն:
Սովը՝ ցուրտ սառնաշունչ
Լոկ Հայ որբոց անտէրունջ:
- 10 — Պատիր աչացդ արցունքով
Դուն զիս խարել կը կարծես:
Երբոր փչէ սառ ու հով՝
Ինձ համակրիլ կը կեղծես,
Ու գոռգոռուն, երերուն,
Սիրտդ փշրես իմ սիրուն:
- 11 — Ինչպէս ըրին որդիներդ:
Հասան Հայոց օգնութեան (?)—
Եւ օգնեցին թուրքին հետ,
Որ կործանի Հայաստան:
Ի՛ երբ Հայաստան արիւնոտ
Ալ որ ինկաւ մահու մօտ,
- 12 — Այդ որդիներդ եկան կրկին,
Անութ զարկած աւետրան,
Որ հոգիք զրկեն յերկին,
Ու ոռնան անոնց վըրան:
Ու «հեթանոս» մեր որբիկք
Ընեն Գերման, կաթուղիկ:
- 13 — Ենջէ՛, ծովըդ, քեզ ի՛նչ փոյթ,
Ու որդիներդ ննջեն թող,
Խաղաղ, անոյշ, ու — անգութ,
Սուրբ, Հայասէր, — խաչագող,
Ու համակրողք թանկագին... —
Մեր անէծքներ ձեր գանկին:

- 14 — Յուրա կը փչէ սարէ սար:
Հայոց մանկտիք, դեզնած թուփք,
Կը գլորին կ'իյնան վար...
Ծածկէ զանոնք ձմրան բուք:
Ի՛ ի սառ շունչը հիւսիսին
Ամէնք մէկէն կը մսին...
- 15 — Յուրան թո՛ղ փչէ սարէ սար:
Արմենեայի մեր որբիկք
Թող պտտին լեռն ու քար,
Զեան մէջ, նօթի ու բուպիկ:
Ա՛հ, լա՛ւ, ու լաւ մեռնին շուտ,
Քան օտարին վայլեն գութ:

ՊԼՊՈՒԼԻՆ

Ո՛վ պլպուլ, որ երեկէն մինչ առաւօտ,
Ա՛խ, երեսդ դէպի ինձ, նստած վեր ծառին,
Կ'երգես ու կ'երգես, 'ւ այսպէս հուպ ինձի մօտ,
Ո՛, ասա՛, թռչնակ, իմաստըն քու ճառին:

Մերթ քաղցր ու անուշ, մերթ աղէկէզ ու գառն,
Կերկեր ելլէջով հիւսեալ է քո երգ:
Ո՛հ, ասա՛ ինձ, պլպուլ, պարզ քու ճառն:
Զի՞ պատահած է քեզ, ու՞ր տեղ է քու վէրք:

Ամէն բան քու մէջն ալ անհուն է ինձ պէս.
Թէ ցաւ ու թէ կիրք, հաճոյք ու վշտեր,
Վասնորոյ, պլպուլ, կը սիրեմ ես քեզ,
Ու սիրած ալ եմ մանկութենէս ի վեր:

Եթէ բոյնդ կորուսիր, ես ալ քեզի պէս—
 Իսկ թէ մտերիմներդ . ու շատ կը ցաւիս,
 Եւ այդ ցաւին խորքը թափանցած եմ ես . . .
 Կրկին մի՛ ես եւ դու,— կրնաս գտնել յիս :

Անոյշ պլպուլըս, որ թողած նոճեաց շուք,
 Կ'ելլես յայց կուգաս ինձ այս տար երկրին մէջ :
 Կ'ուզես մասնակցիլ յիմ լացն ու արտասուք,
 Յաւիտենական կրիցս, ցաւոցս անվե՛րջ . . .

Դու եւ ես զերթ թեւն ու զգայուն քնարն,—
 Ես մխամ ի ներքուստ, դու ձայնէ ի դուրս,
 Մինչ հատնին վիշտերս, ու կամ հատնի քու ձայն,
 Եւ կամ թէ երկուքս ալ սատակինք անյոյս :

Տ Ես ունիմ խոց ու վիշտ, դու եւս ունիս վիշտ,
 Ա՛հ, դու ալ ունիս սէր, եւ ես ալ բուռն սէր . . .

Դու սիրահար երգի, ես աւելի խիստ :
 Ուրեմն երկուքս ալ մէկ ցեղէ ենք եղեր :

Չէ՛ մարդոց մէջ հաստատ մտերիմ չըկայ,
 Բայց երբ քեզ կը նայինք, քու անուշ սրտին,
 Ու երբ երգերդ ալ կը կանգնին քեզ վըկայ,
 Պարտին մեր երեսներ մտնել ի գետին :

Երգէ՛, ո՛վ իմ պլպուլ, երգէ՛ սէր ու վիշտ,
 Երգէ՛, պլպուլիկ, ո՛հ, երգէ՛ աղէկէկ,
 Միշտ երգէ, պլպուլդ իմ, պատմէ, խօսէ ճիշտ,
 Ինչ ձեւ որ իմ սիրտ կը սորվեցունէ քեզ,

Բ

Մենք սորված ենք աւերակաց շրջիլ վրան,
 Օր մ՛ միատեղ, վանայ Ծովուն ափն նստած,
 Բացինք խոցեր . . . ասինք զերգն «Ա՛խ, Հայաստան»
 Բերան բերան քնարներով կարտած :

Յոգնած էինք . դու հանգչէիր գլխուս քով,
 Եւ ես ինկած ուռենիին շուքին տակ,
 Երկուքնիս ալ կը յառէինք դէպի ծով
 Հին դարերու քրքրելով յիշատակ . . . :

Եկու՛ դարձեալ, ա՛ն հանգիստըդ գլխուս քով,
 Առաջուան պէս եկու՛ թառիլ մէջ ափիս,
 Թռիր ծոցիս մէջ, ու մտիր մէջ հոգւոյս,
 Աւելի մօտ ե՛կ որ ուտես իմ հոգիս . . .

Իսկ եթէ զեղեցիկն է քու փնտռած,
 Խնդրէ աստուածոց որ ինձ ալ թեւեր տան,
 Երթանք դնել բոյն հոն, ուր խուճը կուսանաց .—
 Թըռինք հո՛ն . . . թըռինք հո՛ն . . . բայց միշտ միարան :

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Կեանքի մէջ մանկութիւն . . .

Երազի մէջ երա՛զ . . .

Երկուքն ալ երազ են,

Այլ, ո՛հ, չեն նոյն տարազ :

Ովկիանոսն ալ ջուր է,

Ու ծովերն ալ ջուր են,

Իսկ գետակ կարկաջուն

Սիրուն է քան զամէն :

Գնըա՛ դու որոյ սիրտ
 Ուռնացած ու զեղուն...
 Ո՛հ, գընա՛ մէջ հովտին,
 Ուր ծաղկած է գարունն:

Գընա՛ դու, ո՛հ, գընա՛
 Գընա՛ առուակին եզր.
 Բաց քո սրտիկ անոր,
 Ի՞նչ կ'ըսէ նա քեզ:

— «Ի՞նչ անուշ է հովիտ,
 Հովտին մէջն ալ առուակ,
 Որոյ շուրջ կը ծլին
 Հոտուն մանիշակք:» —

Ի՞նչ քաղցր է կեանք,
 Ու քան զայն քաղցրագոյն,
 Երազի առուակը
 Անապակ մանկութիւն:

Գընա՛, յառաջ գընա,
 Եկու՛ր սա աստեղց տակ,
 Ի՞նչ փայլուն են ամէն,
 Ջինջ ու վառ զերթ կրակ:

Այլ կարմիրն այն Հրատ
 Քան զամէն է փայլուն,
 Չուտ, վե՛հ ու անարատ,—
 Կեանքին աստղն, մանկութիւն...

Կեանքի մէջ մանկութիւն...
 Երազի մէջ երազ...
 Ա՛հ, չորսն ալ երազ են,
 Բայց չունին նոյն տարազ:

Կեանքի մէջ մանկութիւն,
 Կոյսի մը ականջէն
 Վար կախուած ոսկի օղ,
 Մանկութիւնն ոսկեղէ՛ն...

Կեանքի մէջ մանկութիւն,
 Ո՛հ, խորտ ու անուշ,
 Ինչպէս ներա ծոցն ալ
 Իր ծծերը քնքուշ:

— Երբ մօտի հեշտին այգ,
 Կը ծաղկի վարդի բոյլ,
 Եւ զիւր ոսկի աչկունք
 Կը թարթէ եւ պլպուլ:

Կ'սկսի գեղգեղե՛լ—
 Այլ, շուտ կուգայ աւօտ,
 Ու ալ չգտնուի
 Այն թռչնիկն վարդին մօտ:

Կեանքի մէջ մանկութիւն,
 Ու վարդից մէջ սոխակ,
 Երկուքն ալ թեւաւոր,
 Ազատ ու անվանդակ:

Կեանքի մէջ մանկութիւն,
 Ի՛ր երազի մէջ երա՛զ,
 Որք իբրու գետ կ'անցնին
 Ու կը ձգեն աւա՛զ...—

Այն վարդն ալ կը թոռմի,
 Կը թռի եւ պլպուլ,
 Կը մնայ լոկ փուշերն՝
 Ու չորցած վարդի բոյլ:

Ու գարունն կը սահի,
Կը յաջորդէ ամառն,
Եւ այսպէս քայլ առ քայլ,
Ձմեռն կուգայ դառն:—

—Իմ կեանքիս մանկութիւնը,
'Ի իմ է'ն սիրած երազ
Գետի պէս շուտ անցան,
Ու ինձ մնաց լոկ աւազ...:

ՏՐԱՊԻՉՈՆԷՆ Ի ՊՈԼԻՍ

(Նամակ)

Երեկոյեան արփին հպէր ի հորիզոնն,
Երբոր յետկոյս թողի քաղաքն Տրապիզոն:
Ճակատագրիս թեթեւ թեւերն փութացին արդ,
Ու գրին զիս շողենաւին ի սարաւանդ:

Յերկին, յերկիր ալ չը մնաց լոյս մի կամ շող,
Բեկրեկ շողերն ալ մարեցան անդրադարձող:
Այլ շատ կանուխ ծաղկան յերկին աստղեր, ասուպ,
Ու քաղաքն ալ ջահերն վառեց իւր՝ հուպընդ հուպ:

Նաւըն արդէն սատանասոյլ կը գոռայր յար,
Մէյմն ալ ու... ո՛հ, Տրապիզոն, — կեցիր բա՛ր...
Դեռ կիսովին խօսքն ի բերանս՝ հառաջիս հետ
Այն քաղաքըն սլաց աչքէս իբրու զնետ:

Ու «կեցիր բարն...» ոչ ոք լսեց, միայն այն կոյս
Որ և ինձ պէս թօշնած, պառկած էր մօտ գլխուս:
Եւ որ նայուածք մը ինձ ուղղեց, նայուած նըւազ:
Նայուած, ո՛հ, ո՛չ, կրակի պէս նետ մ'էր աւ՛ազ...

—Ի՞նչ կուզես որ գուշակեմ, կոյս. նըւազ նայ-
ուած:

Սրտիս խորըն արիւնեցաւ, ո՛վ իմ Աստուած:
Ու՞ր են, ո՛ կոյս, շուշան մատներդ, այտերդ վարդի,
Ա՛հ, միթէ կոյսն քան զծաղիկն շու՞տ կը թոռմի:
Նաւին հո՞տը զքեզ զարկաւ անթեւ հրեշտակ:
Տե՛ս, և նըւազ անձ մի ինկած ոտքերուդ տակ...
Կոյսն ու պուէտ երկու անթեւ հրեշտակունք են,
Որ օրին մէկ մէկտեղ ինկան վեր երկինքէն...

Անոր համար նոքա զիրար պաշտեն, ու շատ,
Դոյզըն ցաւի առջեւն ալ շուտ կըքեն ճակատ:—
Մէյմն ալ գոռաց վիշապ նաւըն Գերմանական,
Կոյսի, պուէտի, հարսնուկ ու մանչ, առն կնկան,
Դաւկութենի բուրաստան մը կազմեց անհուն,
Գետնատարած շեղջ դիակովն ամէն մարդուն:—
Թըռի՛ր, նաւըդ, որպէս թըռիս արդէն արագ,
Արագ քան զգնդակ, երագ հուպ ընդ լուսնակ:

Աչք չը թարթած ի կիրասոն հանեց ըզմեզ,
Ընդ հուպ Սամսոն, (վարդապետին քարոզին պէս):
Թռի՛ր մէյմ ալ թող ետեէդ գան կոհակք բիւր.
Կոհակ, մոհակ ոտքերուդ տակ կ'ըլլան փրփու՛ր:

Թըռի՛ր, ու ահա, մէկ, երկու, երեք, չորս, հի՛նգ,
Բիւր քաղաքներ, որպէս երկնից անթեւ աստղիկք:
Մէյմ՛ ալ թռի՛ր, այլ այս անգամ շատ ցատկեցինք:
Ալ ոչինչ գոյ, միայն ջուր, ջուր, ջուր՝ ու երկինք...

Ու յայնմ հետէ միշտ կոծուելով նաւն ի յալիս
Երեք օրէն հազիւ հանեց մեզ ի Պօլիս:
—Այն նաւն ջուրց մէջ դեռ կը շրջի՛ երբեք երբեք.
Ձեզմէ հեռու ես ալ շրջիմ հոս ի Պէպէք:

ՄԱՅԻՍԻ ՃՆՃՂՈՒԿԻՆ

Ծառին ճիւղէն կախուած եր'րուն,
 Կ'եզանակես դու ամբողջ օր,
 Ո՛վ Մայիսի ճնճղուկ սիրուն,
 Ասա՛, որի՞ն կարգաս օրօր:
 Բու ձայնը թարմ, ինչպէս էր զի
 Երբեմն ես ալ մատաղ ի տիս,
 Եւ ծառոց տակ ընկեր քեզի,
 Ո՞րոյ աստուածն կը տարփէր զիս:
 Ինչե՛ր չանցան այն օրէն որ... —
 Ու տակաւին դուն լուր չառի՞ր...
 Որ ինձ եկեր տաղ կ'ասես նոր...
 Եր'թ, խօլ թռչնիկ, ինչ թռի՞ր:

ՄԱՅԻՍԻ ԱՌԱՒՕՏ

Այգուն դէմն է աղօտաւոր,
 Լուսոյ աստղը դեռ կայ յանուրջ,
 Արշալոյսը կը բացուի նոր,
 Ու ծաղիկներն զարթնուն իմ շուրջ:
 Ու թաւերէն ձայն տայ զիւ զիւ
 Բազցր Մայիսի ժամկոչ պիւլպիւ:
 Ելէք, թռչունք, երամներով,
 Ու ցրուեցէք ի սար ի ձոր,
 Թըռէ՛ք, թըռէ՛ք սիրողաց քով,
 Դացէք դուք ալ անտառին խոր:
 Ուր գրկուին տըզան 'ւ աղջիկ:
 Ու գետակը կ'անցնի յուշիկ:
 Զուրերուն մէջ ահա կանուխ,
 Կը լողանայ Աստղիկն անուշ,

Մազով սամոյր, աչուըներ թուխ,
 Երկայն հասակ, ճերմակ, քնքուշ,
 'Ի այժմ կը զարթնու ամեն էակ
 Տեսնել զանուշ զայս հրեշտակ:
 Մօ՛տ է, մօ՛տ է քաղցր առաւօտ,
 Կոկոնները բացուին արդէն,
 Ու խնկարոյր ծաւալի հոտ...
 Սոխակ զատուի քաղցրիկ վարդէն՝
 Հրածեշտի աւլով բարեւ —
 'Ի ահա ծագեաց... ե՛լ, ել, Արեւ...

ԱՐՇԱԼՈՒՍԻՆ ԲԱՑՄԱՆ ՀԵՏ

Ի՛նչ անուշ է արշալուսին բացման հետ
 Լըճի մը քով նստիլն երբոր ամառն է,
 Հսկեւ շողից որ կոտորաին վէտ ի վէտ,
 Երբոր արեւն իւր գլուխը վեր կ'առնէ:
 Ի՛նչ անուշ է արշալուսին բացման հետ,
 Հորիզոնին մօտիկներէն՝ օդաթառ
 Արթուառուկին ձայնն ահանջեւ մերթ ընդ մերթ,
 Ալիք ալիք որ կը հոսի դէպի վար:
 Ի՛նչ անուշ է արշալուսին բացման հետ,
 Նոր Մայիսի շաղի շողի ժամերուն՝
 Տեսնել Աստղիկն որ մօտենայ դէպի դեռ՝
 Մերկ ոտներով, սրունքներով երերուն:
 Ինչ անուշ է արշալուսին բացման հետ,
 Երբոր լուսին դեռ կը կախուի բլուրէն,
 Սորասուզիլ կապուտներուն յանձրպետ,
 Ու ներշնչուիլ, դեռ երազող աստղերէն:

Ինչ անուշ է արշալուսին բացման հետ
Բացերուն մէջ մրափելը մերկալանջ,
Երբ հեռուէն կարաւան մ'ալ առ յաւէտ՝
Հնչակներով կը կեղեքէ քու ականջ :

Բայց, ո՛հ, անու՛շ, ու շատ քաղցր է, նոր լոյսին՝
Մէկ հեռաւոր թաւուտքի մը տակն՝ ի շուք,
Նորափթիթ ու կէս բացուած մէկ կուսին
Հետ մերթ խօսիլն, ու մերթ լռելն սրտմաշուք :

Շատ անուշ է արշալուսին բացման հետ,
Երբոր ծովուն եզրն ու երկնից կը դըպին,
Կամաց կամաց զոյգ մը փափուկ վարդաթերթ
Շրթունքներն ալ մէյմի իրար կը հըպին . . . :

Ապա ներս գիրկը դրած քու գըլուխ՝
Ինչ հեշտին է այդպէս ինկած մեռնիլ հոն,
Միշտ նայելով իւր աչից մէջ թուխ ու մուխ,
Մինչ արեւը կ'ոսկեզօծէ հորիզոնն :

ԼՈՒՍՆԱԿ

Ո՛հ, պահապան լուսնակդ իմ,
Ես տունէս ալ մղուած ետ,
Քեզ գըտայ լոկ մտերիմ,
Որ ուր երթամ գաս իմ հետ :

Արդեօք փու՞ռ մ'ես երազի,
Որ կը վառիս գիշերն 'բուն,
Եւ սիրոյ շիթք ու լոյսի
Կը կաթկթես իմ գլխուն :

Այլ ոչ յաւէտ, իմ լուսնակ,
Սիրող էակ մ'ես դու, — կո՛յս . . .

Որ կը ճեմես հոտ մենակ
Ու կ'ատես ցերեկին լոյս :

Արդէն ունիս գիրդ երեսդ,
Ձոյգ մի աչքեր յօնքերով,
Երկինքն ալ քեզ շրջազգեստ,
Անուշ զեփուռն քեզ շունչ գով :

Աստուած ձեռքն իրեն բուն,
Քեզ կոյս կարգեց հոտ երկին,
Աղքատ ու որբ մանչերուն,
Որք սիրուհի մ'ալ չունին :

Դու լըսած ես անունն իմ,
Աղքատ մի եմ դալիահար,
Բայց գիշերն ալ քուն չունիմ,
Անչէջ բոց մ'եմ, սիրահա՛ր . . . :

Թըռի՛ր, լուսնակ, ինկիր ծոցս,
Եւ վայրկեան մ'ալ խարէ զի՛ս,
Թող անհետի այս հին խոցս,
Գիտնամ դու ես սիրուհիս :

Բայց դու խարդախ աղջիկ մ'ես,
Նըման թրքաց կոյսերու,
Դէմքդ լաջակով կը ծածկես,
Սիրոս ու հոգիս մաշելու :

Ու կը քծնիս ամպոց ետեւ,
Կ'ամըչնա՞ս դու, ո՛վ աղջիկ,
Կ'երդնում յատողերն ու արեւ,
Պէտք է պագնեմ քու աչիկ :

Այլ, ո՛հ, լուսին, ի՛նչ կ'ըսեմ...
 Մէյմը դիտեւ դու գընա
 Հոն, ուր հիւղին մէջ նըսեմ՝
 Կարօտ սիրտ մը կը մըխայ...

Գնա՛ նայիւ երգիքն ի վար,
 Ուր մի գեղջուկ կոյս անմեղ,
 Սիրտն կը վառէ ինձ համար,
 Առաւօտեան խունկին տեղ:

Հերի՛ք, ուրեմն, կենաս վեր,
 Առ կանթեղդ, ՚ւ արի, լուսին,
 Յուշիկ յուշիկ այս գիշեր
 Գընա պլպլալ այն կուսին:

ԿԸ ՅԻՇԵ՞Ս

Եօթըն ցամքած ամիսք անցան,
 Եօթըն երկար տարեաց նըման,
 Վերջին անգամ երբ շիթ ի յաջ՝
 Համբուրեցի քու պղտիկ լանջ:
 Դեռ արտօսրով կը յիշեմ քեզ,
 Աղջիկ, դու ալ զիս կը յիշե՞ս:

Եօթըն անգամ ալ լուսնեկիկ
 Հիւծաւ, մաշաւ, եղաւ մահիկ,
 Հազար ու եօթ անգամ ալ, ա՛խ,
 Հիւծեց, դարձուց զիս չոր կըմախ:
 Այն լուսնակը քեզ գիտեմ ես,
 Աղջիկ, դու ալ դէմքս կը յիշե՞ս:

Ա՛հ, այն ատեն ջերմ էր քու սիրտ,
 Տաք տաք սիրով բաբախէր միշտ,
 Կարծես հոյ շեղջ մը կար հոն,
 Ո՛հ, երկինք մ'էր անհորիզոն —

Թրթռուն քնար մ'ալ սիրակէզ,
 Կուրծըս, լանջիդ վրայ կը յիշե՞ս:

Հոն ամեն բան կըրակէ էր,
 Այտերդ բոցէ — վարդի թերթեր,
 Աչկունքդ էին ճրագի պէս:
 Ո՛հ, կրակ էի յայնժամ եւ ես. —
 Կըրակ ու բոց համբոյրներըս՝
 Դեռ այտերուդ վրայ կը յիշե՞ս:

Լեզուդ ալ էր կըրակ ու բոց, —
 Բայց խօսք չըկար. քու շունչն իմ ծոց՝
 Իմ շունչ քու ծոց, լոկ մըխայինք,
 Թալկանայինք իրարու գիրկ:

Ու շատ անգամ ծծէի ես
 Շուրթերդ բերնիս մէջ, — կը յիշե՞ս...

Ո՛հ, խաչ ու փակ, սիրտըն ի սիրտ,
 Հոգիք ներսէն կ'այրէին միշտ
 Այն հեշտ կրակովը երկնքին.
 Եւ մանաւանդ քու հուր հոգին:
 Արդ, թափանցիկ կուրծէդ իներս
 Վառէ հոգիս ալ կը յիշե՞ս:

Մինչդեռ աշխարհն ես ատեցի՝
 Կը խնդրէի հողէ բարձ մի,
 Դու թեւերովդ գրկեցիր զիս,
 Ըսիր. «Գլուխդ գիր վեր ծծիս»: —

Քու գրկիդ մէջ զիս օրրելով
Ցաւերս ամբողջ աուրի ի հով :

Եօթն ամիսներ անցած են սոսկ,
Դեռ չմոռցայ քու բեկ բեկ խօսք .
«Յիշեայ զիս . . . իմ անուշ,
Սիրել վարդ է, բաժնուիլն՝ փուշ» : —
Ա՛խ, կը յիշեմ ես քեզ ընդ միշտ,
Բայց այն փուշերն կ'արիւնեն սիրտս :

Ոչ եօթ ամիս, այլ թէ եօթ դար
Ապրիմ՝ բնաւ քեզ չեմ մոռնար :
Քանի գեփիւռ քու լանջին հոս
Դեռ կը ցանէ ռնդացքս մօտ,
Քանի օդը դեռ կը շնչեմ,
Գիտցիր երբեք քեզ մոռցած չեմ :

Միշտ կը յիշեմ, բայց կը վառիմ,
Գիտեմ թէ շուտ պիտի մեռնիմ .
Մեռնիլն կանուխ բնաւ չէր հոգ,
Լոկ մեռնէի թէ քուկին գոգ :
Պիտ' յիշեմ քեզ անզր քան դամբան —
Յիշեաց եւ դու զիմ գերեզման . . . :

ԼՍՅԱԻ

Առտու մը դեռ կանուխ՝
Ծաղկանց ի վեհ խորանն,
Իւր աչերն գոցած թուխ,
Երեսն դէպ յաղօթ՝րան,

Նէ կանչէր Արարչին : —
Ես ալ մեղմ ու յուշիկ՝
Ծունկ չոքայ իւր առջին,
Պաշտեցի զայն կուսիկ :

Նորածագ արեգին
Դարձան իւր բազուկներ,
Իմս ալ իւր վեհ դէմքին՝
Ու աչքին հրաշագեղ : —

Նէ խաղաղ կը կանչէր,
Բայց ինչ ու սրտացաւ,
Երբ շուրթս ալ մ'ըմբէր,
Ինձ դարձաւ . . . ու լացա՛ւ . . . :

ԵԹԷ ԸԼԼԱՅԻ

Եթէ ԸԼԼայի զեփիւռ
Պիտի դգուէի ըզքեզ .
Եթէ ԸԼԼայի համբայր՝
Միշտ պիտի փակչէի քե՛զ . . . :

Եթէ ԸԼԼայի հովիւ
Կաթ կը կերցնէի քեզ .
Եթէ ԸԼԼայի արծիւ
Կը յափշտակէի՛ քեզ . . . :

Եթէ ծեր մը ԸԼԼայի՝
Կ'աղօթէի քեզ համար,
Թէ մանուկ մը՝ կ'ուլայի՛ . . .
Թէ ինքնակամ մի պարման՝

Միշտ պիտի ուզէի քեզ,
 Կեանքս ալ կուտայի վերան: —
 Բայց այժմ ալ ինչ որ եմ ես,
 Գիտես, որ կը պաշտեմ քեզ:

ՀՍԿԵԼ

Ձուրին եղերքը ինկած օրն իրուն
 Կոկոն աչքերովդ կը հսկես ինձ դուն,
 Ա՛խ, ես կը սիրեմ լողալ ու սուզիս,
 Դու ալ կը սիրես խայտալ ու յուզիլ:

Ծառերուն ետեւ ծիծաղիս ծածուկ,
 Ու ծափ կը զարնես մասներովդ փափուկ,
 Երբոր ջրերուն կ'ելնեմ ես յերես:
 Ու երբ կը սուզիմ՝ շունչըդ կը բռնես:

Երբեմն հեռուներ կը լողամ յատուկ,
 Իբր թէ կ'ընկղմիմ՝ կը ճրչեմ խղդուկ,
 Անյուս կուտամ զիս ջրին՝ փրփուրին —
 Յայնժամ դու ոտքի կը ցատկես ղիւրին:

Հոգիդ կը հալի, սիրաբը կ'ելլայ դող,
 Օգնութեան կանչես ով որ գիտէ լող:
 Մէկէն գլուխըս դուրս կուզայ ջրէն,
 « Հա՛, հա՛ » կը խնդամ, « ես հոս եմ նորէն »

Քեզ հսն կը տեսնեմ որ մինչ աւ՛ղին քով՝
 Օգնութեան եկած ես բոպիկ ոտքով,
 Մինչ իսկ ջրին մէջ եկած ոտք կոխած,
 Կրկին դէպի ես փախչիս ամօթխած:

Առտուն՝ երբ արեւ կը կոխէ ծովուն՝
 Այս է մեր խաղը մինչ իր՛կուան զովուն.
 Ես միշտ կը սիրեմ, խաբեւ ու սուզիլ,
 Դ՛ա՛խ, դու կը կենաս՝ հսկել ու յուզիլ:

ՀԱԼԱԾԱՆՔ ՈՒ ՊԱՂԱՏԱՆՔ

— ՍԱՄԱԹՈՒ ՀԻՈՅՆ —

Սամաթեան բացած թեւեր՝
 Թըրի՛ր յուղղիդ, ով՛ Հայոց Կոյս,
 Եւ հովին հեա՛ շունչն ալ հոգւոյս
 Թող որ օգնէ քեզ դէպի վեր:

Ու թոյլ սիւզին հեա թող ալի
 Տան ֆիսթանիդ խոպոպդ դեղձան,
 Եւ մի՛ դիտեր այն հէք արդան՝
 Որ քղանցքիդ ետին հալի՛:

Թո՛ղ, թո՛ղ փչէ սիւզն հեղագին,
 Ու քղանցքիդ բոյրն վէտ ի վէտ,
 Յունիսիս տաք ժամերուն հեա
 Մէյմ՝ ծաւալի իմ սին զանկին....

Նորէն՝ զընա դու քո յուղղին,
 Ուշադրութիւն մի տար, աղջիկ,
 Մի դարձուններ քու սեւ աչիկ
 Ետիդ իյնող դողդոջ արղին:

Ինչպէս թիթեռն նոճիին տակ՝
 Ինձ կը բաւէ լոկ քու ստուեր,

Հետեւելով քեզ դէպի վեր՝
Շողիկառքին ճամբան շիտակ :

Որքան կրնաս փայտիւր հեռուն
Ոստէն թռած ծաղկի մը պէս՝
Ու խարխրէ բոյրերովդ վէս
Քեզ հետեւող «Սիրոյ Մեղուն» :

Վերցո՛ւր այդպէս Ֆիսթանըդ վեր —
Պիտի ծծուի մեղրըդ անուշ՝
Երբոր հանգիս դու ի մի փուշ՝
Քեզ հետեւող մեղուին ի ձեռ : —

Պիտի հատնի այս կեանքն ալ շուտ,
Եւ ի վերջոյ պիտի դղջաս,
Ու թէ այժմ ինձ համբոյր մը տաս՝
Ի՞նչ կը պակսի քենէ, ա՛նգութ :

Ա՛հ, թող հալի սիրաբող յստակ,
Եւ ի սիրոյն քաղցր Արարչին,
Ապաստան մը տուր «Հէք Մանչ»ին
Շրջազգեստիդ թերթերուն տակ

Զ՛ինչպէս մեղուն թերթերուն ծոց,
Երբոր քղանցքդ վերնայ ի վեր,
Ես ալ կ'ուզեմ շնչել, խըմել
Քու ոտքերուդ կրակն ու բաց :

Ու թէ Գարբէլ հրեշտակապետ,
Նոյն իսկ ա՛յս ժամ, դուայ վերջին
Իւր ահեղ փողն իմ ակընջին,
Գիտցի՛ր որ՝ դեռ չե՛մ դառնար ես :

Կ Ո Չ
Ա.Ռ. ՀՈՎՈՒՈՒՀԻՆ

Ե՛կ, նստինք հոս՝ այս ծառին տակ,
Ուր գետակին հետ կարկաչուն
Սնուչ անուշ կերգէ թռչուն .
Հոս սէր ծծենք, սէր անապակ :

Ծաղիկներէ քեզ անկողին
Պիտի շինեմ, փրօեմ քու տակ,
Քովքս պառկիր՝ կակուղ հողին
Մինչեւ առտուն արեւածագ :

Ա՛խ, այս գիշեր կեցիր իմ քովս,
Ու թէ սիրաբող կը մարմըրի,
Կաթ կերցունեմ քեզ իմ ձեռքովս
Հովուի մը պէս քաջ ու արի :

Ես շեփորիդ ձայն տամ յուշիկ,
Թող առուակները դըլգըլան,
Ու դուն քցնէ քովս անուշիկ,
Քանի աստղեր կը պըլպըլան :

Թող որ սգլի հօտդ ի յարօտ,
Գայլ չկայ հոն, են ապահով,
Եկ դուն ալ կաց սիրողիդ մօտ,
Ա՛հ, այս գիշեր սգլիր իմ քով :

Քեզ օրօրեմ գրկիս մէջ՝ դով,
Թող լուսինը հսկէ վերէն,
Զեռքերդ ձգէ դուն իմ վրով՝
Մինչեւ արեւն ծագի նորէն :

Համբոյրներով ողողեմ քեզ,
 Կրակներով վառեմ անշէջ :
 Բայց դու ինկիր աղաւնոյ պէս
 Անմեղ քուն լեր իմ գրկիս մէջ :
 'Ի ամբողջ գիշեր մ'երթար գրկէս :

ԳԵՏԱԿԻՆ ԵԶՐԸ

Գետակին եզրը բոկոտ,
 Ձեռքն երեսիդ՝ նուաղկոտ,
 Մենակեաց շրջի՛ր հոտ . . . :

Մեղրամոմէ սրունքներ,
 Երբոր փէշերդ փնջես վեր,
 Կարծես թէ ես չեմ տեսներ . . . :

— Կուրծդ՝ ու կապոյտ այդ ալին,
 Հեռուէն ալ կը հալին . . .
 Յիմ հոգեկանս հայելին . . . :

Կապոյտ աչքըդ ու ալին՝
 Իրարու մէջ կը հալին,
 Ու հոգւոյս մէջ թաւալին . . . —

Բայց դու խնկէ բոյրդ վերջին . —
 Ինչպէս աստղերն անրջին,
 Այդ օրերդ ալ կը թռչին . . . :

Կոյսն ու ծաղիկն ամարուան
 Մէկ շունչին հետ կը թռնան .
 Այլ միշտ յուշքեր կը մընան . . . :

Այդ գետին պէս հոսանուտ,

Ուր յառած ես աչդ անգութ,
 Կեանքն ալ կ'անցնի այդպէս շուտ :

Ուտի այդ քո շէկ գանգուռն,
 Եւ ջուխտ ծիծերդ իբրու նուռ՝
 Դու ալ պէ՞տք է վատնես զուր :

Բ .

Կո՛յս, որ յօնքիդ կը թառին
 Թուխ թիթեռներն անտառին,
 Գիտցի՛ր, աչեր կը մարի՛ն . . . :

Այսօր յօնքիդ իթառին
 Ջուխտ մը աստղեր կը վառին,
 Բայց վաղ անոնք կը սառի՛ն . . . :

Ու գեռ կեանք չանցած, աւա՛ղ,
 Բարիք ընել՝ սարսիս դու վաղ,
 Քեզ պաշտող մանչին նուաղ :

Արարածոցն այն Հաստիչ
 Ըզքեզ մանկանց կերակեց ճիշտ
 Ամօքելու խոցն ու վիշտ :

Տեսաւ տօթը ամառին՝
 Վարդ շնորհեց Նա ծառին՝
 Որ մեղուներ հոն թառին : —

Թո՛ղ, ուրեմըն, վարսդ առատ
 Հովահարէ միշտ աղատ՝
 Իմ ճակատը յուսահատ :

Դեռ չըցամքած կեանքն ու գետ,

Այս ջրերուն քովն վէտ վէտ
Ե՛կ գըրկուինք քեզի հետ :

Եւ համբոյր մ՛ալ իմ վերջին
Թող դըրոշմի քու լանջին,
Զի պուէտք ալ կը թռչին . . . :

ՔՈՒ ՉԱՅՆ

Երբոր պլպուլն կ'ելլէ կանուխ՝
Վարդին քովերն կը հսկես դուն
Զմայլելի աչերովդ թուխ,
Որ գիշերն ալ փայլին անքուն :
'Ի երբ այն ճնճուղն կ'երգէ վէտ վէտ
Դուն կը հալիս իւր ձայնին հետ :

Առաւօտուն նոյնպէս եւ ես՝
Թագած ի թաւ եւ ի տերեւ ,
Դաղտուկ գաղտուկ կը հսկեմ քեզ՝
Մինչեւ երկնից ծագի արեւ :
Յորժամ ձայնիկդ կ'ելլէ վէտ վէտ
Ու ես հալիմ տաղերուդ հետ :

Յայնժամ պլպուլն լռէ ի սպառ :
Տակաւ ելլայ ձայնդ հիասքանչ ,
Մինչեւ ընու ձորն ու անտառ ,
Ու զիս ամբողջ կտրէ ականջ :
Մեր Աստղկան աչերն վկայ՝
Քու ձայնիդ պէս անուշ չը կայ :
Քու մեղեդին երբ կ'երերայ,
Ու կը հոսի կուգայ դէպ յիս

Արծաթաձայն ջրոց վերայ,
Իւր վեհ թւերն բանայ հոգես,
Ու խոյանայ այերէն դով՝
Մինչեւ Աստ՛ծոյ գահոյից քով . . . :

Ո՛րքան անմեղ , ո՛րքան սուրբ ես ,
Երբ աչերըդ գոցես յաղօթ ,
Որ կ'ընկրկիմ ես հպիւլ քեզ,
Թէեւ այն տեղ մենակ, քեզ մօտ :
Զայնիդ սիրոյն, 'ւ աչիդ գոցուած ,
Պաշտեմ պիտի ես քո Աստուած :

Ա՛հ, ի՛նչ հեշտին է այն մրմունջ
Երբոր կ'ելլէ քու թարմ շուրթէն՝
Ի՛նչպէս հեզիկ բղխէ քու շունչ ,
Իբրու խունկը վարդի թերթէն . . . :
Ա՛խ, շուրթդ երգէ կամ թովէ
Զայնիկըդ միշտ զիս կը թովէ :

ԾԻՒՐՈՂ ԿՈՒՍԻՆ

Ովկիանոսին եզերքը
Դու շնչասպառ հեւալով՝
Կ'ուզես բուժել քու վէրքը
Ապրիէլի հեզ հովով :

Ու չէտ կարապ մ' նուաղկոտ՝
Վիզդ աւաղին տարածած՝
Քու հուսկ ճիշդ բառնաս հոտ
Զուրէն ի վեր, առ Աստուած :

Կուրծդ հովերուն բաց, արձակ,
Մարմինդ ի նուրբ ի շղարշ՝
Սամոյր խոպոպդ ալ տրցակ
Զոտերդ ի վար կուգան քարշ :

Արեւին տակ կը շողան
Հասունացած քո ծծիկք,
Զովէն զխտերդ կը դողան,
Քղանցքիդ տակ թափանցիկ :

Բայց հոտ ինկած, ով հուրիս,
Այդ առանձին եզերքը՝
Կամաց կամաց կը ծիւրիս,
Բնաւ չի բուժիր քու վէրքը :

Սնարիդ քով վեհ սոխակ
Թող երգելով հոն մարի...
Գարնան ջրերն անապակ
Ոտքերդ լըեն մարմարի :

Ու թրթռումով հեղ ի հեղ
Ծաղկըներէն քաղած հոտ՝
Պուրակներու հոգն բեհեղ
Գայ այճելու քեզի մօտ :

Ովկիանին ալ վեհ միւզիք
Տաղեր թող տայ քու հոգուդ
Որոտընդոստ, կամ հեզիկ,
Բայց քեզ համար ի՞նչ օգուտ :

Բայց քեզ համար ի՞նչ օգուտ... :
Քու վէրք խո՛ր է, ո՛վ հուրիս,

Նոքա դեղ չեն քու հոգուդ,
Ու դուն տակաւ կը ծիւրիս :

Աչերդ յառէ՛ դու ջրին՝
Այս աշխարհէս հեռացած
Խոկմունքներու մէջ վերին...
Ու մատներովդ թալկացած

Փետտէ թերթերը՝ մէյ մէկ,
ԱՊՐԻՄ - ՄԵՌՆԻՄ համրիչին,
Բայց վերջապէս յուսարեկ,
«Մեռնիմ» կուգայ էն վերջինն :

Օգուտ չունի բաղդախաղ
Քեզի համար, կոյս անմեղ,
Դու կը մեռնիս ուչ կամ վաղ,
Սէ՛րն է միայն քեզի դեղ... :—

Հովերն թ'երթան ու թառին,
Ծաղկըները իյնան վար,
Ամբողջ ջրերն ալ սառին,
Իմ սէրն բաւ է քեզ համար :

Ուստի վերջ տուր երազոց,
Դարձիր մենակ իմ անձին,
Ու եկ ինկիր դու իմ ծոց՝
Թաւերուն տակն առանձին :

Դեռ չի թօշնած վարդի պէս,
Քեզ շունչ մը տամ հոգիէս... :

ՍԱՂՄՈՍ ԳԱՐՆԱՆ (1)

Գարնան գիշերներ նեմբուս սարին մօտ
Դաշտեր ու ձորեր կուտան վարդի հոտ՝
Էն տեղ ուր կ'երգէ Բղնունեան բլբիւլ,
Էն տեղ ուր բուսնի սօսուն ու սմբիւլ:

Էն որ սիրոյ տէր է կ'ելլէ դէպի լեռ՝
Ի կանանչ պարտէզ կամ վարդի բլեր,
Ձուր սիրտ կու բանայ աստղերուն վառվառ,
Ձուր դարա կու խօսի լուսնին բառ առ բառ:

'Ի էն գարնան գիշերն՝ լուս առաւօտուն՝
'Ի ա'խ, ես էլ ի'նչպէս տի կենամ ի տուն,
Մինչ սիրողս կ'երթայ նստի լուսնին տակ,
Ու աստղիկներուն կը խօսի մենակ:

Էլ ես էլ կ'ելլեմ էն սարի կողին՝
Մէկ ծառի մի տակ կ'իյնամ վեր հողին,
Բայց ես չեմ հայիր լուսնին ու շողին,
Այլ այգուն ցօղով թաթախ սիրողին:

Ի էն գարնան գիշերն՝ լուս առաւօտուն,
Հողիս կը բուրէ հետ ծաղկանց հոտուն,
Զինչ խունկ բուրվառէն՝ աղօթք կամ հառաջ,
Իմ սրտիս սիրոյն, իմ սուրբիս առաջ:

Արի ականջ տուր սարեկու ձագուն,
Արի դու լսա ժայռերու կաքուն,
Ով ձմրան ցուրտէն սառած խեղճ հողի,
Արի դուրս ելիր որ ներսդ նորոգի: —

(1) Աշխարհարարի մօտեցող գաւառաբարբառով
գրուած է ասիկա: S. U. L.

Ա'խ, դու էլ արի՛, ով Հայու աղջիկ,
Զիս հոտ մի՛ թողուր հեռու ու մենիկ,
Լըսէ աղաղակն բազէի ձագին,
Կարօտ մի՛ պահեր զիս բերնիդ պագին:
Ինչ՞ու կը թողուս զիս հեռու տեղուն
Որ աչքերս արցունք ու արիւն տեղան,
Հեռու ու մենակ՝ քու ոտքիդ կոխան
Սրտիս թեւերը ու թերթերն դողան:

Ինչի՞ դու աղատ նստիս լուսնին տակ
Ու հովուն բանաս ծոցդդ սպիտակ՝
Մինչ ես կու պահուիմ ծառերուն ի հով՝
Հեռու՛ ու հեռու՛, չես կանչեր քու քով:

Քու քովդ պաշտի անվախ՝ արագիլ,
Գլխուդ քով թառի հազարան պըլպուլ,
Ոտքիդ տակ ծըլին ծաղիկ ու սմբուլ
Ծծուըններդ շոյեն հովերն թուլ ու մուլ:

Ոտքերդ կու լըղեն գարնան առուններ, —
'Ի ա'խ, ես՛, ու լոկ ես նստած հեռուններ,
Ոչ մէկ յատկութեամբս կրնամ քեզ հպիլ,
Զեռքիդ կամ ոտքիդ կամ շնչիդ դպիլ:

Ոչ հով եմ որ դամ թշներուդ փըչեմ,
Եւ ոչ առու մ'եմ որ ոտքերդ թրջեմ,
Ոչ շող մ'եմ որ դամ ծոցիդ մէջ մարիմ,
Ոչ ալ մեղու մ'եմ որ ծըծիդ թառիմ:

Ոչ լուսնի արցունք՝ ոչ գարնան ցօղ եմ
Որ վարսդ ու երեսդ ու ձեռքդ ողողեմ,
Ոչ ալ աստղ մ'եմ որ՝ աչքիդ մէջ լողամ,
Այլ լոկ սիրող մ'եմ — հեռուն կու դողամ...:

Բ

Առաւօտ դարնան է, մահմուռ լուսին
Շողերն կու կախուին լեռներու ուսին,
Ու հովերն կուգան իմ աղջիկ — կուսին
Մազերն կու ցփնեն իր ձնոտ վզին:

Իր հագած լաթերն բարակ գումաշի,
Ճակտին կապեր է ծոպերով փողի,
Լոկ ոտք մերկ ձրգած վեր մարգաց բաշին,
Որ ճահիլս տեսնայ ու հոգիս մաշի:

Իր պոյն է չիհար, իր վիզն է մարմար,
Ընքներ թուխ ամպեր, աչեր աստղեր վառ,
Մազերն է գիտես արևու շողեր,
Որ վղէն խուրց խուրց մէջքն ի վար թողեր:

Թարթիչներն են թաւ, բրերն մէջն աղբիւր,
Որ լոյս հեղեղեն մինչեւ հոգւոյս դուռ.
Պէկլիք տապանջա գէտ ծծերն ուռած,
Ջուխան էլ ալաստա գիս նշան առած:

Պտուկներն արդէն մաւղէրեան դուրշուն
Փամփուշաներէն դուրս ցցուած վեր դօշուն,
Երանի քաշէր ու զարնէր սրտիս
Որ մէկ անգամէն հատցունէր հոգիս: —

Գ

Մէկ գանգատ ունիմ աշխարքիս մեծեր,
Գանգատս էլ մեծ է, ինչի՞ չէք լսեր:

Դատի կանչեցէք զիս 'ւ իմ բամբիչ եար՝
Որն յանցաւոր է վճռեցէք արդար:

Ինչի՞ կը փախչի ինձմէ ի հեռուն,
Ինչի՞ քարչ կուտայ զիս գետնի հողուն,
Ինչի՞ կու գերէ՞ թէ չի սիւեր զիս,
Սիրոյ կապ կապեր՝ անցուցեր վըզիս:

Արքայից արքայն Արտաշէսն Հայոց,
ՁԱԿան Սաթենիկն փախցուց առաւ ծոց,
Ես էլ փախցունեմ թէ չէնէք մի ճար,
Տանիմ գեղէ գեղ, սարերէ ի սար:

Դ

Աղջիկ ու աղջիկ, ա՛խ, իմ վեհ Ալան,
Ոսկի ու արծաթ չեմ տար քեզ գալան,
Ձի դուն պէտք չունիս փողի արծրթի,
Մինչ աչքիդ առուէն մարգրիտ կու կաթի:

Աղջիկ ու աղջիկ, ա՛հ, իմ վեհ Ալան,
Արապի ձի մի բերեմ քեզ գալան,
Ու Աստուած թող տայ կարճիս պէլան,
Թէ չառնեմ ըզքեզ ու տանիմ թալան:

Գրնա դու հազիր քու արծաթ ուղեր,
Սըբմա քողքըդ դիր, ու ոսկի թելեր,
Մօրդ ասա կ'երթաս իշարա գէլեր, —
Էթան լաթերով փախչիլ չի վալեր:

Առնեմ քեզ հեծնեմ կարիճ երիվար,
Պսպըղուն սուրս էլ կապեմ մէջքէս վար,

Լոկ դուն գրկէ զիս՝ բնաւ թող մի տար,
Ու թող գեղ գեղով ելնեն գան հաւար:

Քու բուրվառ ծծերն, քու աչերն վըկայ,
Աշխարհ քեզ ձեռքէս առնող մի չը կայ,
Հեծնեմ յերիվար, արշաւեմ ի վար
Թող մեր ետե գան հարիւր ու հազար:

Աղջիկ ու աղջիկ, թէ դուն քաջն սիրես,
Թագուհի կ'ըլլաս սրտիս կը տիրես,
Իմ հոգու վրայ դիր քու գահ — աթոռ,
Քեզի տամ սարեր ու ձորեր սինու:

Ե

Ա՛խ, մէջքդ է բարակ զինչ որ Չարքըզի,
Բայց էնոնց ոչ մին հաւսարի քեզի,
Երեսդ է Գուռճու, բաժըդ ինկլիզի, —
Դու իմ գոմաթն ես, կուգաս հետ ինձի:

Բերանդ է Հոռոմ, լեզուդ է Տաճկի,
Թուխ դեզ աչուըներդ են ֆրդու կաճկի,
Դուն բոլորն էլ ես, ու կրկին Հայ ես,
Ի աշխարհ, Արարատ չը կայ քեզի պէս:

Ծծերդ են ջուխտակ մարմար աւաղան,
Վարդերու եղով լեցուն, գանաղան,
Քու շունչդ է նեկտար, աչերդ են գինի, —
Իդ գինուդ արժան լոկ քաջն կու լինի:

Զ

Է՛յ վերուց թռչող երկնքի հաւքեր,
Երնէկ ձեզ, չունիք դուք սիրոյ վէրքեր,

Դուք կը ճըլուըլաք, կը թռչիք ի վեր,
Սէր-սուկի-գնդակն ձեր սիրտ չի ծակեր:

Դուք լոկ կը սիրէք արեւու շողեր,
Մէկ եարի աչեր ձեր սիրտ չէ տաղեր,
Ձեր վրայ լոկ կ'իջնեն երկնքի ցողեր,
Սիրոյ ահնարկներ ձեր վրայ չեն մաղուեր:

Եւ դու՛, ով կարաս, որ առանց մըրափ
Աղու ձայնով մի կանչես ի ծովափ,
Լալով կու խառնես գիշերն ցերեկին,
Դու ի՞նչ տեղեակ ես սիրողի վէրքին:

Կանչէ՛ ու կանչէ այդ ծովուն քովեր,
Ես ալ կու կանչեմ բայց մարդ չի լըսեր.
Մինչեւ եարերուց առնենք արձագանդ
Մենք ալ կանչելէն կը մեռնինք կ'երթանք:

Աղու են ճիշերդ, ու խիստ ցաւազին,
Ձէնիկդ կու մաշէ սիրողի հոգին, —
Եկու գիշեր մի կանչէ եարիս մօտ
Գէթ սիրտն կակուղնայ մինչեւ առաւօտ:

Է

Արեւուն ի տակ յայտ անցնող աշխար՝
Ցաւն ստեղծուած է այլ որի՞ն համար,
Որու՞ն է լացը ու վէրքը որի՞ն.
Հողեղէն մարդուն ու լոկ սիրողին:

Էս աշխարհս կ'անցնի, ու կեանքն էլ զինչ գետ,
Մենք աշնան տերեւ քշուինք հովին հետ.
Թէ ցաւը շատ է կեանքն է կարճատեւ,
Երանի անոր որ կ'անցնի թեթեւ:

Ը

Գիտօ՞ք վաղ արեւ պիտի տայ ճաճանչ,
 Ու վաղ տերեւը կը մընայ կանանչ,
 Ու վազը մե՞րն է լուսինն հիասքանչ,—
 Ու վաղ ի՞նչ կ'ըլլայ, ետ՛ր՝ քու ծոցն ու լանջ :

Չորցած ծաղիկը կը ծըլի կրկին,
 Բայց ետ չդառնար մեռնողի հողին,
 Ներկան ոսկի է համբոյր սիրողին,
 Քանի որ անձը չի տուեր հողին,

Տու՛ր, ու տու՛ր, համբոյր քեզմէ ուղողին,
 Տու՛ր, ու տու՛ր հոգւոյս շրթունքիդ օղին,
 Տուր ինձի վարդերդ, իմ հոգուս բեկոր,
 Քանի էնոնք էլ տի թուսիս մէկ օր :

Թ

Քանի գարուն, կայ ու գարնան գեղգեղ
 Եկու որ սիրենք ու ապրինք մէկտեղ,
 Աշուն երբ թփերն թափին երերուն
 Կարօտ տի քաշենք այս կարճ օրերուն :

Արի որ նստինք թաւերուն ի տակ,
 Վազուն ջրերէն առնենք մեր պապակ,
 Թող թռչին հովերն, թող պարէ տերեւ,
 Ու արեւն խնդայ մեր գլխու վերեւ :

Թիթեռն կու խայտայ, գառըն կու մայէ,
 Մերն ալ սիրելուն ժամը հիմա է,
 Շնչաւորին ու անշունչին ի հետ,
 Մեր հոգիք խառնենք ու խնդանք յաւէտ :

Ժ

Բարձանց ձիւները հալին շողերէն,
 Ու վար կու վազեն լեռանց կողերէն,
 Հովերն կը թըռին անտառէ անտառ,
 Հայրենի աշխարհ դարձած է ծիծառ :

«Գարուն է» կ'երգէ ծիծեռն վերասին,
 «Գարուն է» կ'երգէ սարեկն վեր ոստին,
 «Գարուն է» կ'երգէ պլպուլն աղէկէզ,
 «Գարուն է» կ'երգեմ ես էլ էնոնց պէս :

Թռչուններն համայն գովեն բնու թիւնն,
 Բայց անկից ալ վեհ կու թուիս ինձ դուն,
 Ով դու բնութեան դիցուհի շքեղ,
 Ու ես քեզ կ'ուզղեմ իմ հոգուս գեղգեղ :

Քեզի կը ձօնեմ քընարիս տաղիկ,
 Ով վարդ վարդերու, ու ծաղկանց ծաղիկ,
 Շաղի ու շողի մայր ու թագուհի,
 Ու լուսոյ փրփուր, ու բոյրի ալի՛ :

Դէմքըդ պայծառ է քանց աւօտն գարնան,
 Ջրբի խոխոջէն անուշ է քո ձայն՝
 Ծիծաղըդ իբրեւ արեւու փրփուր,
 Շունչըդ Մայիսի խնկահոտ գեփիւր :

Շուշանն կու պազնէ քու մատներդ նազիք,
 Մանիչակն աչքերուդ ծառայ է հեզիկ,
 Գոյները քեզմէ կը խպնին, հոգիս,
 Դու ես իմ գարունն, ու դու իմ Մայիս :

ԺԱ.

Երէկ երեկոյ ու գիշերն ի բուն,
Աստղերն հսկեցի կէս քուն ու արթուն,
Անհուն գիշերը դաշտին մէջն էի
Թաւերուն ի տակ կը մրմնջէի:

Հաւ — խօսոց ի դէմ ի գեղ նայեցի,
Ճետեր խօսեցան, ու ես դողացի...
Սիրոյ ժամին էր որ կու մօտենար,
'Ի արտասուք աչքերէս կը հոսէր ի վար:

Հաւքերն խօսեցան, լեցուեցան յափեր,
Ձայն տուաւ անտառ, ձայն տուին թփեր.
Պլպուլն էլ իմ քով վաղուց էր առած՝
Թուէր իւր հոգին քանց իմն էր վառած:

Ու ահա տեսայ բացուաւ աղօթրանն՝
Իմ եարն երևաց մարդերուն վերան,
Եկաւ իր պատկերն նայեց ի յառուն,
Ու գընաց նստաւ ինձմէ ի հեռուն:—

Ի զու՛ր հսկեցի գիշեր մի անհուն,
Եւ ի զու՛ր կեցայ թաւին տակն անքուն,
Իր գալուն յոյսերս ալ անցան ի զուր,
Ձի թէև եկաւ, չեղաւ ինձի հիւր:

Ու պիտի հսկեմ դեռ շատ գիշերներ,
Ու ամբողջ գարուն տի կենամ ի լեռ,
Ու ամէն առտու արևուն ի դուռ
Ծունկի պիտի գամ — ու թերևս ի զու՛ր....

ԺԲ

Ա՛խ, ո՞վ է քու մայր, եւ ու՛ր տեղ ծընար,
Ուսկի՞ց էր եկար էդ բոյովդ չինար
Ու իմ դէմս ելար էս գարնան ի հետ,
Ձիս մոլորցուցիր, դու դարձար ի յետ:

Աստղեր՞ուց ինկար՝ թէ ծովէն ծընար,
Յանկարծ դէմս ելար ջուրերուն քենար,
Ձիս ետեղ առիր ու հեռուն գացիր,
Մազերդ վեր մէջքիդ թողած ցան ու ցիր:

Ես կաքու ելայ ու կաքաւ չըկար,
Գարնանս հետն եկար՝ և իմ ճանրան ընկար,
Ձիս գլխէ ըրիր՝ քու արեւ վըկայ՝
Ետեղ քաշեցիր, ու փորձանք ինկայ:

Աչքիդ գեհնէն փրցուցիր մէկ կայծ՝
'Ի իմ սրտիս ի մէջ նետեցիր յանկարծ,
Ու հեռուն կայնար ծոցըդ ցուցուցիր,
Վեր հոգուս մաղմաղ կըրակ ցանեցիր:

Ուսկի՞ց էր եկար, արեւն ծընար,
Ոսկի թևերովդ փրցար ընկար վար,
Ու գերդ թիթեռնիկ թըռար տեղէ տեղ,
Կըրակ ձըգեցիր յիմ հոգին անմեղ:

Է՛հ, ուստի գընա՛, թըռի՛ր թիթեռնիկ,
Միշտ հեռուն, հեռուն, ծաղկէ ի ծաղիկ,
Ա՛ռ հոգիս կապէ ճերմակ ոտքերուդ,
Անհոգի թող գիս, ու գընա՛, անգութ:

ԺԳ

Քանի որ այդպէս դուն չես սիրեր զիս,
 Ինչո՞ւ աչքերուս քունը կը տանիս,
 Հեռուն կու կայնիս կը խնդաս յուշիկ,
 Ինձի ցոյց կուտաս ծըծերդ անուշիկ:

Կամ անցիր դընա կամ եկուր ու կաց,
 Կամ եկուր յիմ գիրկ կամ անցիր ի բաց,
 Կամ գոցէ ծըծերդ կամ թող համբուրեմ,
 Էսպէս էրերուն քանի՞ համբերեմ:

ԺԵ

Եթէ չես սիրեր թող զիս ու փախի՛ր...
 Ինձի կը բաւէ ոտքերուդ մոխիր...
 Որ հողն որ կոխես պիտի համբուրեմ,
 Հոն ժամ աի շինեմ ու մոմ աի բերեմ:

Անցիր ի դաշտերն չոր անապատին,
 Կոխէ հողերուն՝ թող մեռն հոտին,
 Ծունչըդ տուր օդին՝ մաքրէ մթնոլորտ,
 Հովին տուր շորերդ՝ խնկարկէ բոլորդ:

Որ ես երբոր դամ քո ետեղ ի ժուռ
 Օրեր շարաթներ ի դաշտերն անջուր՝
 Այն հողերն առնեմ գլխուս լեցունեմ,
 Այն հոտերն խմեմ սիրաս զովացունեմ:

Թող գէթ վայելեմ քու ոտքիդ մոխիր,
 Ա՛խ, զիս հանդիստ թող, ու մի նախանձիր,
 Ինչ հոտ որ ծոցէդ թափի ցանուցիր,
 Զանոնք ինձի թող ու հեռուն անցիր:

Դաշտին մէջ երբ ջուր մ՝ տեսնես, սիրական,
 Լուա էնոր մէջ երեսդ պատուական,
 Որ ես գամ բերանս դնեմ վեր ական,
 Խըմեմ, չորցունեմ ջուրն անմահական:

Անցի՛ր, ու դընա եթէ գութ չունիս,
 Օդէդ ու ջրէդ դէթ մի դրկեր զիս,
 Ու մի չարկըմիր երբ լուսուն ի դէմ՝
 Ռունդերս սամ օդին շունչըդ հոտոտեմ:

ԺԵ

Թէ ունքերդ ամպ են ու երեսդ լուսին,
 Թէ կայծակն է շողն քո աչաց լուսին,
 Թէ ճերմակ ամպիկ որ կայ լուսնին քով,
 Քո ճակտին կապած լաթն է ծոպերով:

Եթէ արշալուսն է քո մանր ժպիտ,
 Վերջալոյսն վառ վառ վարդն է քո այտիդ
 Ծոցդ է ծիր կաթինն՝ լոյսերու ալին,
 Ուր տեղ երկնային դունտեր թաւալին,

Ուստի հեռանաս ուր որ ալ կ'ուզես՝
 Իմ գլխուս վերեւ միշտ կը տեսնեմ քեզ,
 Գիշերներ պիտի նստիմ միայնակ՝
 Ու ըզքեզ յիշեմ երկնքին ի տակ:

Ու աչերս տնկած ի կապոյտ կամար,
 Պիտի ըսպասեմ լուսնակիդ համար,
 Բարի վաղդ երգեմ ոսկի քընարով՝
 Երբոր կու ճեմես երկնից կամարով:

ԺԶ

Բայց ահա աստղերն ծագեցան յերկին՝
 Ու քեզ կարօտցայ, — կու կանչեմ կրկին .
 Զի այս օդն ու ջուրն պատմական հողին
 Մեղք է վայելել առանց սիրողին :

Գիշերն անուշ է նեմրուտայ հողին
 Արի երկընանք իր կանչուտ կողին .
 Վաղ թուփն կը դեղնի՝ ծառն կու մերկանայ,
 Ու մէկ կը մեռնի ու մէկ կը մընայ :

Մեր մէկ կողմ Գրգուռ ու մէկ կողմ Սիփան ,
 Մէջն ալ Ախլաթի ծովն է ծըփծըփան ,
 Մեր հարց երկիրն է , հին քաջաց վայել ,
 Կ'արժէ զիշերանց նստիլ ու նայել :

Ահա այդ ծովուն ալեակք կու շարժին ,
 Ուր տեղ մանր ձագեր լողալ կը վարժին , —
 Ահա՛ կը ծըփայ, ահա կ'երերայ,
 Արցունք կու թափէ իր ափանց վերայ :

Հեռուն բերդեր կան, անտէր, աւերակ,
 Էսդին սուրբեր կան բարձրերուն ի տակ,
 Ու ծովուն ճիշդ յափ՝ սգաւոր, չըքեղ՝
 Կիսաւեր Ախլաթն կու բաղմի ահեղ :

— Իմ սիրտն ու հողին հողերուդ մատաղ,
 Ախլաթ, ո՛հ, Ախլաթ, ... դու ինկա՛ր... աւաղ,
 Ուր են մեհեաններդ, ուր է քու տաճար,
 Ուր են Մայիսի կուսերդ շար ի շար ...

Գուն սիրողներու մայրն ես ի հնուց՝
 Ստինքիդ կաթը կորիւններ սնուց ,

Ախլաթ, ո՛հ, Ախլաթ, հողերուդ մատաղ,
 Ուր են կարիճներդ, ուր կուսերդ չքնաղ : —

— Եկու՛, սիրելիս, այս լեռան ի քով,
 Մեր սուրբ մայրիկը դիտենք զիշերով .
 Քանի գարուն կայ ու գարնան գեղգեղ
 Եկու որ ուխտենք ու ապրինք էս տեղ :

Սիրողն լեռներու տէրն է պայազատ,
 Սիրողն դիւցազանց զաւակն է ազատ,
 Սիրողն կը սիրէ իւր հողին վերայ,
 Քանի հոն շունչ կայ ու թուփն կ'երերայ :

Հապա մի՛ յանձներ զիս վառ աստղերուն,
 Ու դու մի երթար ինձմէ ի հեռուն .
 Քանի դեռ պլպուլն կ'երգէ զիր գեղգեղ
 Եկու զըրկուինք ու կենանք էս տեղ :

ՄԻԱՄՕՐ

Երբ Մայիսի զիշեր է գով՝
 Հօտն կը պառկի ջրերուն քով՝
 Ու շեփորներ կը զըլզըլան
 Մայիւնից հետ գառան, ուլան :

Հո՛ն եկ, Սէր իմ, թաւերուն տակ՝
 Ուր՝ սիրայնոց կանթեղն՝ լուսնակ
 կը կախուի ճիշդ գէնիթէն ցած .
 Հոն եկ՝ 'ւ ընկիր իմ գիրկը բաց :

Մօրմէմ՝ ի դատ ո՛վ ունիս տուն .
 Անոր խօսքին մի անսար դուն .
 Քեզի նըման՝ երբոր կոյս կը՝
 Նէ ալ տունէն փախչիլ կ'ուզէր :

Ծաղկէ՛ խոտէ մեզ անկողին
 Պատրաստ կայ անդ լերան կողին :
 Եկ, քովէ քով պառկինք հողին
 Աչեր յառած լուսնի շողին :

Հո՛ս բնութեան յանուշ օր՛րան,
 Ուր հովերը կը դուրգուրան
 Մէկտեղ ննջենք՝ ձեռս գլխուդ տակ,
 Մինչև առտու, արեւածագ :

Մեր ոտքերէն քիչ մը հեռուն
 'Տի գըլգըլայ անուշ առուն՝
 Եւ մեր գլխուն պիտի վերեւ
 Երգէ պլպուլն ի թաւ տերեւ :

Բոպիկ ոտքիդ ծաղկէ կօշիկ
 Շինեմ քեզի՝ հագիր յուշիկ,
 Ու յամիկէ վզիդ վըզնոց
 Հիւսեմ, զարդ՛րեմ միչեւ քու ծոց :

Ու վարդերէ պսակ վարսի՛
 Ինչ որ հարկ է մի նոր հարսի,
 Ճակտէդ կապեմ կանանչ ծոպեր,
 Ու թող իջնայ մինչեւ կոպեր :

Ծըծիկներէդ շրթնակարօտ
 Անմոռուկներ կապեմ նարօտ,
 Որ լուսնակէն չառնես նազար,
 Ու երկընքի աչքէն հազար :

Այսպէս հագուած՝ շքեւած քնքուշ՝
 Ինկիր քովիկս, քուն լեր անուշ,
 'Ի աստղաճամուկ երկնից վըրանն
 Թող տարածուի հոն՝քո վըրան :

Դէ՛չ եկ, սէր իմ, եթէ կամիս,
 Սիրողներուն է աս ամիս,
 Որ քիչ օրէն կ'ըլլայ անհետ,
 Ծաղիկ կեանքն ալ տանելով հետ :

Գարնան գիշերն մի կենար տուն,
 Պառաւ մ'օրըդ մի անսար դուն,
 Նէ՛ալ երբոր քեզ պէս կուս էր,
 Սիրողին գիրկն թառել կ'ուզէր :

ԵՍ ՈՒ ՀՈՎՈՒՀԻՆ

Մայիսի երեկոյ մ'էր .
 Քուն լինէին կոկոններ,
 Լուռ էր ամբողջ տիեզերք
 Սիփնայ Ծովուն վեհ եզերք :
 Բայց մարմանդէն լսկ՝ յուշիկ
 Մէկ ձայն կուգար անուշիկ :

Հօտ մը ան տեղ կը մայէր —
 Կոյս մ'ալ նստած կը նայէր
 Սարաւանդէն դէպի ջուր՝
 Իւր արծուի աչօք սուր :

Ծծերն զերդ նուռ երբուն՝
 Բացած տուած հովերուն .
 Ու հառաջէն անդադար
 Կուրծքին կամարն կը թնդար : —

Նէ հօտէն դատ նստած էր՝
 Արդեօք ի՞նչ կը մըտած էր :
 Նէ ունէր կարճ մի հալաւ՝
 Մինչեւ ծունկերն հագիւ բաւ,

Ու անկէ վար՝ քնքուչիկ
Ոտքեր մ'ունէր անկօշիկ :

Շեփոր մ'ալ կար ինկած գոգ ,
Բայց չէր փշեր զայն՝ անհոգ ,
Խոկմունքերու մէջ վերին ,
Այժմ կ'ականջէր հեշտ ջրրին .
Անհունութեան մէջ սուզած
Արդեօք ի՞նչ էր իւր ուզած —

Տասն եօթ տարու ես յայնժամ՝
Կ'որսայի հոտ տարածամ ,
Աստուած վերէն ալ վրկայ՝
Ասոր մէջը սուտ չըկայ :
Մէյմը սրտոտ՝ մէյմ՝ դողով՝
Ալ գընացի իրեն քով ,
Բան մը ըսի ականջէն
Հառաջով մը իւր լանջէն՝
«Այո՛» գոչեց , սրաարուխ ,
'Դ արցունք մ' կաթեց աչքէն թուխ . . .

Այժմ ես դիտցայ իւր ուզած ,
Ինչու իւր սիրան էր յուզած :
Ետքը՝ ծաղկէ անկողին
Պատրաստեց նէ վեր հողին ,
Զիս անոնց մէջը դըրաւ ,
Ու ինք գընաց կաթ բերաւ .
Ու հոն նստած քովէ քով ,
Կերցուց ինծի իւր ձեռքով : —
Մահիկն յայնժամ կարմըրած՝
Կամաց կամաց կ'իջնէր ցած .
Արդէն ուչ էր , ու յարօտն

Սգլած ու մունջ կենայր հօտն .
Քանի մ'ասողեր ալ ինկան . . . —
Հոտ նէ դըրի իմ ծնկան ,
Ու Շեփորն ալ տուի ձեռքն
Ու ինքն անուշ սուլեց երգք : —

«Աղջիկ ինչի՞ ես լալիս ,
Ինչի՞ էդպէս կու հալիս ,
Գիշերն ինչի՞ չ'ըլնիս քուն ,
Ճահիլ լա՞ծ մի կ'ուզես դուն : —
Մազերդ յերկէն քու բաժին՝
Քամուն ի հետ կու ժաժին ,
Ճակտիդ վըրէն արծաթ պուխ՝
Հըմա էտ ինչ՝ աչեր թուխ . . .
Ծաղկանց մըջէն առընծին
Լուսինն էլ մէկ քո անծին
Վառուեր կայներ յէն կամար ,
Էլ դուն կուլաս ո՞ր համար :» —

Աս եղանակն էր յուշիկ՝
Որ կը փըչէր անուշիկ :
Փըչեց , փըչեց վէտ ի վէտ . . .
Մինչ ես գանգուռ մազին հետ
Կը խաղայի , ու հեզիկ
Կ'ականջէի իւր միւզիք :
Սարաւանդին գահէն վար
Ծովուն կուրծքը կը հեւար .
Ասուպներու նետերն բոց
Կը ճեղքէին ջրրին ծոց :
Անտառներէն ու սարէն
Փրցաւ զեփիւռ մ'ալ նորէն ,
Տերեւներուն փսփըսուք

Տուաւ, ծաղկանց արարտուք.... :

Այժմ երկուքնիս ալ յուզուած —
Արդեօք ի՛նչ էր մեր ուզած :

Թողուց շեփորը մէկէն՝

Ու կամայուկ մ' իմ ծունկէն

Քովիկս իջաւ վառվառի. —

Առջին համբոյրն հոն առի... :

Արտասուեցինք... խօսեցանք...

Վերջ ձեռքերնիս դէպի վանք

Վերցած՝ ու դէպ յԱյօթ'րան՝

Երդուեցանք մէկ բերան :

Նէ իմ համբոյրն դարձուց ետ՝

Կըրակ ու բոց շրթանց հետ :

Ետ զրկեցի իւր համբոյր.

Ա՛հ, ետ եկաւ հազար, բիւ՛ր....

Համբուրեցի ոտքն ու ծունկ,

՚ի ուր որ մերկ էր — աչքն ու ունք,

Անկէ լանջը, բայց, աւա՛ղ,

Որ շուտ ինկայ հոն նուազ....

Ձեռքերն ձգած իմ վզով՝

Հազար ու մէկ նազերով,

Նէ քնցուց զիս ծըծին մօտ.

Մէյմն ալ զարթայ — առաւ՛օտ.... —

Հօտը կը մայէր կրկին՝

Ֆոպիոս դարթած էր յերկին՝

Ու թաւերէն զիւ ու զիւ

Չայն տայր ժամկոչն մեր պիլպիլ.

Մենք գըրկուած դեռ այն տեղ

Հրեշտակներու պէս անմեղ :

ԱՌԱՒՕՏ ՄԱՍԵԱՑ

Հա՛... առաւօտեան պաղ քամին
Փըչեց դռնէն արեւելից,
Բոյրով, հոտով չորս դին հլից....
Իւր հեւքին հետ մարդրիտք կ'ընկնին :

Թռէ՛ք, թռչունք, կատարս նոճեաց,
Եւ դուք, սարեակք, երգ ի բերան,
Դիտել բացումն սոկի դըրան.
Ահա արփին ծագի Մասեաց :

Եկէ՛ք, կոյսեր, տակն հովանւոյն,
Եւ դուք, հայոց քաջ պարմաններ,
Պար բռնեցէք հոս ձեռն ի ձեռ,
Յառաջ սիրոյ աստուածուհւոյն :

ԻՄ ՀԱՒԱՏՈՅ ՀԱՆԳԱՆԱԿԸ

Որ էր, որ է՝ որ պիտ' ըլլայ
Տիեզերքն է, այլ ոչինչ կայ.
Որքան կ'երթամ իմ մտքով նեղ,
Ինքն ալ հոն է, ու ամեն տեղ :

Սկիզբ չունի, գոյ չեկաւ ան,
Ձի չի ջնջուիր եւ ոչ մի բան,
Վախճան չունի, չոչընչանար,
Լոկ կը շարժի կը փոխուի յար :

Ինքն է արդիւնք, ինքն է պատճառ
Ձի իրմէն դուրս պատճառ չկար,

Ձի գործք սերունդ է պատճառի,
Ու նըման է նըման սերի:

Թէ պատճառ կար տիեզերքին՝
Նա նըման էր իւր արդիւնքին,
Չեւով, կազմով որքան հեռին՝
Կը պատկանէր եւ նոյն սեռին:

Արդ ամբողջը նիւթ է՝ մի տարր,
Եւ իր պատճառն նիւթ պիտո՛ր ըլլար,
Այս նիւթին հետ կայ զօրութիւն,
Բայց չէ անի զատ գոյութիւն:—

Թէ վերջապէս կայ՞ մի Աստուած,
Ես չեմ գիտեր, ու չեմ տեսած.
Թէ կայ՞ Հոգի, 'ւ անմա՞հ է ան,
Տարակուսի մէջ եմ լըման:

Ձի շատ մարդիկ թաղած ենք փոռ,
Եւ մէկ մի ետ չեկաւ, ափսո՛ս,
Եւ մեր ողբն է որ՝ լոկ, նորէն
Ետ կուգայ մեզ կամարներէն:

Մահէն վերջը, մարմնէն ազատ,
Պիտի ապրի՞ Հոգին ալ զատ,
Գիտակցութիւն պիտի տեւէ՞,
Փաստ մը չունինք մենք ոեւէ:

Միայն մէկ բան գիտեմ ազէկ,
Թէ «մահ» ըսուած չը կայ երբեք,
Թէ ես էի ու պիտո՛ր ըլլամ
Միշտ բնութեան հետ— ալ ինչ՞ու լամ Ե

՚Ի ի՞նչ է մարմին՝ Հոգի թէ ոչ,
Որ անմահ է, մեռած կամ ողջ.
Հոգի ունին նիւթերն համակ,
Ու մեծ Հոգի մ'է բացարձակն:

Իմ հաւատքըս այս է շիտակ,
Քանի որ կանք այս ձեւին տակ
Պէտք է ապրիլ, պէտք է սիրել,
Ու հետք ձգել մարդավայել:

Մենք իտէալին պէտք է ձգտինք,
Ի՞նչ Հոգ դժոխք կամ թէ երկինք.
Վախով մարդ մը չըլլար բարի,
Քաջերն են միշտ առաքինի:

Աչքեր ուղղենք մենք դէպի վեր,
Ուր կան վեհանձն արեւ, աստղեր,
Սորվինք ապրիլ վեհանձն ու քաջ,
Երբեք չընկճիլ մահու առաջ:

Քալենք, քալե՛նք մինչեւ վախճան,
Անձին, ազգին ու մարդկութեան
Ազատութեան ձգտինք անվախ,
Երբ մահն եկաւ՝ ննջենք խաղաղ:

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ

Քանաստե՛ղծ, ծնած հանճարի թելով,
Մանկութիւնդ անցած յոյսով, երազով,
Բայց քու յոյսերդ ցրուած են վաղուց,
Վաղուց կքած ես ցաւի վշտի տակ,
Ալ ի՞նչ աշխարհէս դու ձեռք չես քաշեր:

Երէկ պատանի՝ այսօր տարիքոս,
 Երէկ յոյզերով թուղթեր գրեցիր,
 Երէկի թուղթերն այսօր վառեցիր.
 Ալ բոցն ալ շիջաւ սրտիդ կրակին,
 Բայց ի՞նչ յոյսերով դու կ'ապրիս կրկին ։

Դու թուղթ ընտրեցիր ստակի փոխան,
 Քու շահդ ուրիշին զոհել ուզեցիր, —
 Աշխարհս ստակով կը դառնայ եղեր —
 Հացին, թղթին ալ կարօտ մընացիր.
 Բայց դեռ դու ի՞նչ է կ'երազես կրկին ։

Քեզմէ շատ առաջ Հայ ազգին մէջը
 Դուրեանը ծնաւ, մի հսկայ հանճար,
 Ազգն ալ խաղաղ էր դեռ այն ժամանակ,
 Նա ալ յուսահատ փախաւ աշխարհէս.
 Ու դուն ի՞նչ յոյսով դեռ կ'ապրիս կրկին ։

Քսան՝ րորդ դարու սկիզբն ենք հասեր,
 Ազգին արեւն ալ տակաւ կը մարի,
 Քու անունդ կ'ուզես կտակել ազգին,
 Բայց ազգն ալ այսօր քեզ հետ կը մեռնի ։
 Ալ գիրք կը գրես դու որ՞ու համար ։

Անբախտ որդի մ'ես անբախտ ազգի մը,
 Քու յոյսերն երբեք իրաւ չեն դառնար —
 Աղքատին ոսոխն հանճարն է միայն. —
 Ո՛հ, հացիդ ճամբան նայէ կամ մեռիր,
 Ալ ի՞նչ կը գրես կրկին ու կրկին ։

Սիրտըդ կը հալես, կեանքըդ կը մաշես,
 Եւ ինչ որ կ'ուզես շես կրնար գրել

Զի կեանքի հոգերն ըզքեզ խեղդած են,
 Եւ 'թէ գըրես ալ՝ ի՞նչ արժէք ունի.
 Ո՛հ, հացիդ ճամբան նայէ կամ մեռիր ։

Ո՛վ անբախտ որդի, ով Հայ բանաստեղծ,
 Դուն կրնաս ապրիլ ուրիշի նըման ։
 Թէ լոկ գրիչին ու գրքին տաս վերջ.
 Այս է իմ խօսքը քեզի յաւիտեան,
 Ապրէ քու անձիդ համար միմիայն ։

ՄԱՀԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԿՈՒՍԻՆ

Մայիս է, արեւն կը ծնի անդրանիկ,
 Իւր շողերը կ'ոսկեզօծեն տիեզերք,
 Ու կը հանդչին Ատլանտեանի խոնջեալ գիրկ ։
 Լուսէ էա՛կ մ'է հոն ինկած ջուրին եզր . . . ։

Մարմար վըզովն մազերն ինկած են իւր գոգ,
 Ա՛հ, կը հեւայ, շունչ մը կ'առնէ հեկեկով,
 Սրունքներն բաց՝ տարածուած են թոյլ, անհոգ ։
 Հիւա՞նդ է նէ, վէ՞րք մը ունի կողին քով . . . ։

Կուրծն կիսաբաց՝ դովացնէ ի մեղմ հով,
 Ու ձեռն ի ծէօտ՝ ինք կը նայի մ'իշտ ջրի՞ն ։
 Կարծեւով թէ մարդ մը չըկայ իրեն քով
 Ծաղիկներու մէջ երկնցած է հուրին ։

Շղարչներուն տակէն ծիծերն կը շողան,
 Տատրակի պէս սիրան արոփէ ել ու էջ,

Բարակ հովէն ճերմակ զխտերն կը դողան...
Կոյս մ'է, կ'այրի, կը տառապի սիրոյ մէջ :

Ամերիկեան դատրիկ մ'է ան դեռատի,
Ու անփորձ է, դեռ կը շիկնին իւր վարդեր,
Իւր ցաւերը չուղեր պատմել անհատի,
Կոհակներուն հետ կը խառնէ իւր դարդեր :

Եղնիկ մ'է նէ որ սրտին մէջ նետ մ'ունի.
Այսպէս կանուխ զինք խոցած են ձգած վար,
Ու մենութեան գիրկն ինկած է կը հատնի.
Մահու դուռն է, բայց տակաւին սիրահար :

Անհուն տենջ մը ներա հոգին կը յուզէ —
Ա'խ, աւիւնի տղրուկ մ'է նէ, ու անդութ,
Ծարաւի է, 'ւ եթէ թողուս նէ կ'ուզէ
Ծծել, խմել վերջին կաթիլն քու հոգուդ :

Շրթունքներէն մեղր ու համրոյր կը ցողէ .
Բայց արդէն նէ յուսահատ է, ցաւալի'...
Ու պաղ քրտինքն ներա ճակատն կ'ողողէ,
Կամաց կամաց մոմի մը պէս կը հալի... :

Ու վերջապէս լռութիւն մը կը տիրէ...
Կոյսը կ'ընկնի մէկ շուշանի մը նման...
Կոյսը մեռա՛ւ... բայց դեռ կ'ըսես կը սիրէ՛...
— Մահու տխուր թմրուկ մ' զարնէ ովկէանն... :

ՎԱՐԴԻՆ

Արդեօք ինչ՞ու այդպէս, վա՛րդ,
Մեւամաղձոտ կ'երեւիս,

Ու չես ժպտիր դուն վուարթ,
Ըսէ՛ ինձի, վիշտ մ'ունի՞ս :

Ինչ՞ու, ըսէ՛, դեռատի
Կեանքըդ թօշնել ուզեցիր,
Արդեօք ըզքեզ սիրողի
Կամքին այդ բանն հարցուցի՞ր :

Թէ ֆեզ պաշտող մ' չը գտար
Ու գլխիկոր, տրամայող՝
Թարչամեցար, ինկար վար,
Ո՛վ մենաւոր ծաղիկ-կոյս :

Քեզի նման, ա՛հ, ես ալ
Սիրող չունիմ մինչեւ ցարդ,
Իմ քովս ուրեմն կրնաս գալ,
Իմ քովս ապրիլ, վայրի վարդ :

Եկուր ինձի դուն, ծաղիկ,
Գուրգուրանօք պիտ' սեղմեմ,
Կրճքիս վրայ քեզ գողարիկ
Քեզ խամրելէ պիտ' փրկեմ :

Թօշնած թերթեր քոյ նորէն
Պիտ' թարմանան լիայոյս,
Ծիւերդ բացուին ու բուրբեն
Թրթռումներով իմ հոգեոյս :

ՄԱՂԱՒ. Գ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԳԻՇԵՐԸ

Կապոյտ երկնից վրայ թուխ ու մութ ամպեր
Մինչ կը գիզուէին հոն կուտակ կուտակ,

Բարակ անձրեւի գոհար կաթիլներ,
վար թափթփիէին տխուր, շարունակ:

Գիշերուան հանդարտ լուսթեանը հետ
Մեղմ հով մ'ալ բլրէն հեղիկ կը փշէր,
Կանաչ խոտերուն ծածանքներն վէտ վէտ
Ալիք կուտային, սիրտս կը յուզուէր:

Ու հոն թաւերէն, թուփերէն բեհեզ
Հովին պէս հեշտօրօր մէկ շունչ մ'ալ մեղմիկ
Մօտեցաւ ինձի, փշեց հեզ ի հեզ —
Հովին պէս հեշտօրօր շունչդ էր անուշիկ:

Լուսինն ամպերու պարուրող քողէն
Յանկարծ դուրս եկաւ՝ շիկնոտ հարսի պէս,
Գիշերն պայծառցաւ արծաթ շողերէն —
Ո՛հ, ինձ մօտ էիր, ու տեսայ ըզքեզ:

Յայնժամ իմ շուրթը սիրոյ հեշտ դողով՝
Անխօս ու անձայն՝ մօտեցաւ նորէն՝
Դըպաւ անուշիկ շրթունքներուդ դով՝
Համբուրեց անոնց թաւիչն յամբօրէն . . . —

ՄԱՂԱՔ. Գ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԱՌ ՄԱՀԱՐՁԱՆ

Բանաստեղծի մ՝ անուան համար
Դու դաբերով կանգուն վըկայ,
Ըսէ ինձի, ո՛վ դու մարմար, . . .
Չորցած ոսկորն հաճոյք կ'զգայ . . . :

Երբոր դեռ ձայն կուտար քընար,
Երբոր դեռ սիրան կը տրոփէր
Անյուսութեան եզրն դողահար,
Մարդ մը ըզքեզ դեռ էր կոփեր:

Ո՛հ, վա՛ր եկուր այդ շիրիմէն,
Դու կը ծաղրես անոր անուն.
Մարդ մը դեռ ողջ պէտք է յարգեն՝
Քու փառքն ի՞նչ փոյթ ոսկորներուն:

Երբ հոս վշտացս չըլլայ մեղմօղ,
Երբոր կարի թեւն քնարիս,
Երեոր ես ալ մտնեմ ի հող,
Չի գաս կանգնել իմ սնարիս:

ՍՍՏՂ ՀԻԻՍԻՍԻ

Լուսոյ աստ՞ղն է որ հեռուէն կը վառի,
Առաւօ՞տ է, պիտի ծաղի՞ արշալոյս,
Թէ իմ աչքին վրըջին փայլն է կը սառի,
Ու ցնորք է որ դեռ կ'ուզեմ տեսնել Յոյս:

Ահա ոտքիս քովը ովկէանն կը գոռայ,
Տիեզերքը համակ պատած աղջամուղջ,
Գերեզմաննոցն կը յօրանջէ, ու կ'ոռնայ,
Ու մեռելներն գունդ գունդ շարուած են իմ
շուրջ:

Երկա՛ր եղաւ, տառապալի, այս գիշեր,
Մի յուսահատ կեանքի գիշերն է ասի.
Աչքըս տընկած միշտ կը նայիմ դէպի վեր,
Ոտքըս կոխած անդունդներուն քառսի:

Յամփին ուժը երկաթէն շատ կը տոկայ,
Բայց փոս մը կայ ուր կը փշրի ամեն բան,
Թէ կուրծքիդ մէջ գէթ աստղի մ'ալ լոյսն չըկայ
Ա'լ կ'իջնաս հոն....-Անյուսութեան դուրն է ան:

— Լոյս, լոյս, ո՛հ, լոյս.... եր՞բ պիտ' բացուի
վաղորդայնն....
Հոգիս արդէն վիհերուն մէջ կը սուզի.
Գէթ լոյս տեսնեմ ես ի մահու հուսկ վայր-
կեան —
Քե՛զ կ'սպասեմ, ելի՛ր, ով աստղ հիւսիսի:

ՀԱՅ ՄՇԱԿԻՆ

Գարնան առուններն մեղմիւ կը սահին,
Ձայներ կը լըսուին բըրիչին, բահին,
Արեւուն շողերն դաշտերն կ'ողողեն,
Ու շողի կ'ելլէ գետնէն ու հողէն:

Վարեցէք հողերն՝ դարուն է նորեկ,
Ցանեցէք կրկին գըլգիւն ու կորեկ,
Մի՛ թողուք ձեր հողն, կեցէք 'ւ այս տարի,
Ցանեցէք արտերն ցորեն ու գարի:

Ո՛վ դուք մայր-հողի հարազատ լաճեր,
Հայութիւնն ձեզի յառած է աչեր.
Դէ՛հ, ցանեցէ՛ք, քաջեր....:

ԾՈՎՈՒ ԿՈՅՍ

Ա.

Տասնուհինգի լի լուսինն
Կանգնէր Սիփնայ բարձր ուսին,
Ասուպները օդաթառ
Սուրանային բոցավառ.

Շողք փրփրէի՛ն,.... մարէի՛ն,
Ջուրն ու երկինք փարէին —
Կրկին հոս՝ ի վերջալոյս՝
Ձքեզ տեսայ, ծովու՛-կոյս.... Ե

Ինկած լերանն ան կողին,
Աչքըդ լուսնին ու շողին,
Գիշերային այն զովուն
Ականջ տայիր վեհ ծովուն:

Հրեշտակի պէս երկնցած
Նուրբ լաթերովդ դէպի ցած՝
Բոպիկ ոտքերդ սպիտակ
Թաղած էիր խոտին տակ:

Մոլորական աստղի պէս
Քեզի գերի դէն ու դէս,
Մոզիչ աչքիդ թելերուն
Կապուած էի օրն ի բուն:

Ծովուն եզերք միայնակ
Ժուռ կուգայի լուսնին տակ,
Ա՛խ, փնտռելով, ու անյոյս.—
Քեզ հոն գըտայ, ծովո՛ւ կոյս:

Հեռուներէն, բայց անձայն,
 Հոն մեր աչքեր յառեցան....,
 Ա՛խ, կը խօսի ո՞ր լեզուն
 Սիրոյ դողի մէջ անհուն:

Ակնարկներէդ հըրացան
 Հոգւոյ խունկերն վառեցան,
 'Խ անուրջներով խնկացան
 Ժամերն եկան ու անցա՛ն... :
 Լուսինն արդէն կ'իջնէր ցած.—

Շողերուն մէջ անդրադարձ
 Կուրծքըդ անոյշ կը հեւար,
 Երբ բուլքերն ալ ինկան վար:

Քանի կուրծքըդ կ'ելլար վեր
 Այնքան հոգիս կը հալուէր,
 Քանի լանջքըդ կ'իջնար վար
 Այնքան սիրտըս կը դողար:

Շուքերուն տակ առանձին,
 Բայց միշտ ստրուկ քու անձին,
 Ես անբարբառ, անլեզու,
 Ձիշխեցի քեզ մօտ գալու:

Բայց շուտ զարթար հեզագին,
 Հեռ՛ու, հեռ՛ու եզերքին
 Աստղերդ դարձան ահաւոր....
 Անգամ մըն ալ տեսայ որ՝

Մաղերդ մէջքիդ ցանուցիր՝
 Աւազներէն նազեցիր,

Գացիր թառիլ կարապին
 Հեան՝ ո՛վ գիտէ ո՞ր ափին....

Նորէն ձգած զիս մինակ՝
 Հոգիս առիր ոտքիդ տակ,
 Ու կոխեցի՛ր, չափեցի՛ր
 Երկնակապոյտ ծովուն ծիր:

Մայրըդ արդէն ծընած հոս՝
 Վանայ կապոյտ լըճին մօտ,
 Ու բաղերուն հետ սիրուն
 Քեզ յանձնած էր ջրերուն:

Բայց, ո՛հ, ինչ՞ու, ո՛վ անգութ,
 Ձիս կապած ես քու հոգւոյդ,
 Մինչ ուր որ զիս տեսնես դուն
 Անկէ փախչիս ի հեռուն:

Ձիս կը թողուս համբուրել
 Տոտիկներուդ մանր հետքեր,
 Մինչ դու կ'երթաս ու անփո՛յթ....
 Ինչ՞ու, ինչ՞ու, ո՛հ, անգութ:

— Ա՛խ, երբ բացուի հորիզոնն,
 Ու թռչուններն ժողուին հոն,
 Մէյմի ալ կանուխ՝ մութն ու լոյս՝
 Եր՞բ պիտի գաս, ծով՛ու կոյս....:

Բ

Գիշերն այգուն զիջանէր.—
 Թորթոր ցօղիկ մը կ'իջնէր

Իւր դորշագոյն մեծ աչէն՝
Բաժանումի մարմաջէն:

Լուսինն մերձ ի հորիզոն՝
Արծաթ անձրեւ տեղայր հոն,
Երբ դեռ կոկոնն կայր ի քուն՝
Եւ պլպուլիկն իրեն բոյն:

Այսպէս կանուխ մութն ու լոյս,
Դուն հոն էիր, ծովու կոյս,
Ընկողմընած ծառի մ' բով՝
Կը յառէիր դէպի ծով:

Կապոյտն կապտիդ մէջ հալէր,
Ծովն աչիդ մէջ թաւալէր....
Ու պատկերները կրկին
Արտատպուէր ի յերկին:

Հոն, դուն ծովուն սիրահար,
'Ի ես աչերուդ՝ դողահար....
Շուքի մը տակ կծկըտած՝
Կ'աղօթէի առ Աստուած.... —

Իրաւ կանուխ դու կ'ելլես
Բայց ուր երթաս հոն եմ ես.
Մոլորակի մը հանգոյն
Ետիդ քարչիմ դամ անքուն:

'Ի արեգն երբոր կը ծագի
Գանգուրներուդ մէջ ծաղկի,
Մեղուի մը պէս վարսերուդ
Կուզեմ փարիլ, ծըծել հիւթ: —

Ինկած ծովուն անդ յեզեր,
Ո՛վ գիտէ, ինչ երազներ

Մտքիդ, հոգւոյդ մէջ շրջին,
Ինչ վեհ խոկմունք անըջին.... —

Ծովու ալեա՛ց սիրահար...
Երկնից հիւանդ դալկահար,
Մերթ ծիծաղիս ալեաց հետ,
Մերթ կը սուղիս յանջրպետ...:

Երազներուդ մէջ անմեղ
Քեզ սիրողին չունիս տեղ,
Քեզի համար մի փրփուր
Սիրողէն հեշտ ու մաքուր:

Փրփուրներու՛, ծովո՛ւ կոյս,
Առաւօտու հրեշտակ, Յոյ՛ս,
Աչերդ դարձուր մէյմի յիս,
Տես փրփուրներն իմ կո՛րծքիս:

Սիրտըս անհուն է քան ծով,
Հոն սէրն բուրէ իրբու հով,
Հոն դուն կրնաս ապահով
Նաւըդ կապել հոգւոյս քով:

Հո՛ն թէ ալիք մը յուզի՝
Մի վախնար որ նաւդ սուզի,
Դու տիրական նաւապետ՝
Մոզել կրնաս կուրծն ու գետ: —

Ինկած ծովուն ատ եզեր
Տասնուեօթ ես՝ չե՛ս յիշեր...
Հող հնգամեայ տղու պէս
Ջուրն ու փրփուրն կը հսկես:

Թո՛ղ ջուրն ու ծովն առանձին.
Ու դուն դարձիր իմ անձին,

Հասուն հասակըդ յիշէ . —
Տասնուեօթէն վերջն . . . ու՛շ է . . . :

Գ

Արեւն կայնէր դէմ սարին
Գարնան անուշ կէսօրին,
Վերէն մաղէր ոսկի բոց
Վար ջրերուն յարծաթ ծոց :

Անուշ ջուրը գըլգըլար
Քարն ու թուփը կը լուար : —
Վըր էն ափան կանաչիկ
Պառկած էիր դու, աղջիկ :
Շորերուդ մէջ թուլ, յուշիկ
Քամին փըջէր Փշփշիկ .
Ծըծերդ անուշ տեսայ բաց
Սիրաս ու հոգիս սրսըփաց :

Հըմա գու իմ հառաջին
Ուշ չի տուիր . քու առջին՝
Թաւերուն մէջ՝ ծաղկասէր
Մէկ պլպուլ մի տաղ կ'ասէր :
Էն էլ ինձի պէս մենակ էր,
Հազար ու մէկ դարտի տէր .
Կէս քուն 'ւ արթուն՝ ծովուն քով,
Ձէն կու լըսիր երազով :

Թիթեռնիկի պէս անմեղ՝
Թառած էիր դու էն տեղ,
Կապուտակին քովն անձիր
Չ'իտեմ ի՞նչ էր կ'երազիր :

Ճակտիդ քեթրած արախչինն՝
Դաթ գաթ մըջան քո լանջին,
Ձըլֆերն երկու աղբնջիդ,
Մազերն արձակ վըր մէջքիդ :

Էսպէս ընկած ի գետին,
Ձեռքըդ դըրած ծընօտին,
Կապուտակին քովն անձիր
Ա՛խ, ի՞նչ ու ի՞նչ կ'երազիր . . . :

Յանկարծ գլուխդ վերցուցիր,
Մազերդ փռուաւ ցան ու ցիր,
Աչքիս դըպաւ մէկ կըրակ,
Փախայ մըտայ բըլին տակ :

Քընց արեգակ պսպրղուն
Աչկունքդ բոցով էր զեղուն .
Դէ քա աչքերով՝ շուքին տակ
Ձիս հալեցիր, ո՛վ հրեշտակ :

Ա՛խ, սիրեցի, սիրեցի՛,
Ու սիրու մէջ դողացի .
Բըլին ետեն առընձին
Կեցայ կապուայ քու անձին :

Մինչ օսկորներս կու մաշէր
Սիրտըդ ախ մ'էլ չըր քաշեր .
Իմ ներս վառուող կըրակին
Մըտիկ չըրած՝ դու կրկին

Շարժում տուիր քու մաղին,
Հանգիստ պառկար վըր աւզին՝
Երեսդ դարձաւ ի կապուտ,
Ձուրկ մընացի աչերուդ : —

Արեւն տեսայ կու կախուէր,
 Ծովուն մարգրիտ կու մաղէր •
 Մըջ էն փէլուն ջըրերուն
 Պատկերդ ընկաւ էրէրուն :

Շունչ մ'էր փըշեց հրեղէն,
 Զիս էլ շարժեց իմ տեղէն •
 Էն շունչն ի մէջ բըլերուն
 Դըպաւ սրտիս թելերուն . . . :

Շորերդ շըշեց ալընջիւ —
 Իմացայ որ կու շըջիս,
 Շուքին տըկէն դուրս եկայ,
 Տեսայ մէկ մ'էլ հոն չըկայ . . . :

Գացիր, գացիր դու սուսիկ,
 Թիթեռնաձև մանր կուսիկ,
 Վըր արեւու թեւերուն
 Հեծած՝ թըռար ի հեռուն :

Քանի արեւ կէր ու լուս
 Քեզ աչքեցի, ծովու կուս,
 Ու ցնորած, խեւայեղ
 Շուռ տուի ես հըմէն տեղ :

Մէկ մանտրաիկ ոտքի տեղ
 Աչքիս ընկաւ հեղ ու հեղ,
 Ու հետ մարող շողերուն՝
 Համբոյր տուի հողերուն . . .

ՊԱՏՈՒՈՎ ԱՊՐԻՆՔ

Աշխարհ եկայ կ'ապրիմ ինչ'ու՝
 Թէ որ չունիմ ես հայրենիք,

Երկրէ երկիր իրրեւ գնչու
 Կը թափառիմ անըն սանիք :

Աշխարհ եկայ կ'ապրիմ ինչ'ու •
 Թէ որ միայն հացի համար,
 Մարդ կը կոչուիմ հապա ինչ'ու,
 Անասուններ կան անհամար :

Ի՞նչպէս կ'ըլլամ ես անասուն՝
 Երբոր Թուրքը տանի իմ քոյրս
 Հարկ է մինչ իոկ հանել անունս
 Անասունից տետրակէն դուրս :

Աշխարհ եկայ կ'ապրիմ ինչ'ու ,
 Երբ հայրենիքս պիտի հեծէ,
 Ու ես պիտի փախչիմ հեռու
 Երբոր քուրդը մայրըս ծեծէ :

Երբոր հեռու, հեռու տեղէն
 Չայն մի կուգայ ինձ ողբալի,
 Թէ ամեն օր Հայ գեղերէն
 Կոյս կը տանի Չէրքէզ Ալի,

Ու ես անշարժ կը մընամ հոս,
 Միակ անուն մ' կ'առնեմ, աւա՛ղ,
 Ոչ մարդ կ'ըսուիմ եւ ոչ ալ խող,
 Այլ լոկ հըրէ՛չ զազիր ճիւղաղ : —

Կ'ուզե՞մ ապրիլ, ո՛հ, մար՞դ եմ ես,
 Զէնքը ձեռքըս բռնելու եմ,
 Պատուոյ համար քաջի մը պէս,
 Պէտք եղած տեղն մեռնելու եմ :

Աշխարհ եկայ այսպէս ապրիմ •
 Պատիւն կեանքէս միշտ վեր բռնեմ,

Պատուէս ալ վեր հայրենիքն իմ,—
Աշխարհ եկայ այսպէս մեռնիմ :

Ով որ կ'ըսէ թէ Հայ է ինք,
Ով որ կ'ըսէ պատիւ ունի,
Պէտք է դառնայ իր հայրենիք,
Զէնքը ձեռքը պէտք է մեռնի :

Աշխարհ եկանք ապրինք այսպէս,
Աշխարհ եկանք մեռնինք այսպէս :

Հէ՛ն Օրի՛Ց

Նորեկ դարուն էր հայրենի հողին,
Արեւ զարկեր էր Գրգուռայ կողին,
Մտար վարդենիս վարդեր քաղեցիր,
Մանտրտիկ մատներդ ինձի ցուցուցիր :
Բոպիկ սառւըններդ մըջ խոտին թաղուէր,
Կըրընկներուդ սակշուշան կը շաղուէր,
Վըր ծաղկանց դէլսուն շարուշար շաղ էր,
Մարգրիտ ու օսկի վըր քե կը մաղուէր :
Հէ՛ն օրից երբսր դու վարդ քաղեցիր
Աչքերով, ընքնով սրտիկս տաղեցիր .
Մատներդ ու սուքերդ տեսայ սպիտակ՝
Հէ՛ն ժամից հողիս կապուաւ սուքիդ տակ :
Ա՛խ, թուլ քամի մ'էր թռաւ, շրշնկաց,
Փչեց շորերուդ՝ ծծերդ ընկան բաց .
Հէ՛ն ժամից էնոնք կախուան զինչ նաան
Դու զիս հալեցիր մըջ սիրոյ փռան :
Հրեղէն տեսքիդ ես կարած մայիլ՝
Թաւերուն տըկէն ըսկսայ նայիլ,

Ար՛ւածաղկի սէս շարժուն, էրէրուն,
Երեսս կու դառնար քու թուխ աչերուն :

Երբոր հեռացար էն սարի կողէն
Համբոյրներ առի քու քեւած հողէն,
Ըզքեզ պաշտեցի հէ՛ն օրից ի վեր,
Ետեէդ եկայ ցերեկ ու գիշեր :

Հէ՛ն օրից դարձայ ես հուր, լաց, հառաջ,
Մէկ խուռկի ծուխ մի կարայ քու առաջ,
Հէ՛ն օրից զարկի իմ քընարիս թեւ,
Հէ՛ն օրից թշուառ եղաւ իմ կեանքն էլ :

ՀԱՅ ԿԻՆ ԱՌ ՍԵՐՈՐ

Մեր Ախլաթ գաղի արեւն էր Սերոր,
Սօխորդու բռնա չուր Դատվան ու Կոր,
Նէմրուտ սարերու բանձրիկ արծիւն էր,
Անցնող թուրք ու ֆուրդ զարնէր, կը ծւէր :
Թամամ եօթ սարի թեւին տակ զօրեղ
Առած պաշտպանէր քսան կտոր գեղ,
Ըզպէկեր զարնէր, ձգէր թամաշա,
Աշխար-արարատ կանչէր զինք փաշա :
Հէս օր էն արեւն ընկաւ սարին տակ,
Խփուց դուր աչքեր թուխ ու մանուշակ,
Թռաւ ու գընաց, մեզ թողեց մինակ,
Մըկայ մեր խարսներ քրդու ձեռք տիտանք :
Ա՛խ, էլ չըկայ մարդ մըջ Խայոց աղբին՝
Որ օր ու արեւ տայ մեր կեանքին,
էս հըմէն կնքտիք արձակ մաղերով,
Տղայ են բերեր խարիր խաղարով,

Էտ հըմէն աղից մէ՞կ մ'էլ չը մնաց,
 Թէ էտ աղէկներ կնիկ են դարձած,
 Էլ ճահիլ ճուհան մէ՞կ մ'էլ չը մնաց՝
 Օր Բրդուն առջեւ հէլնէր մեր դիմաց :
 Էկէք դուք առէք մեր մոմին, մեղար,
 Ու տուէք մեզի ձեր թուրն ու խէնճար,
 Նստէք վըր թօրվան՝ խաց էփէք մեզի,
 Մենք էլ դէմ կ'եկնենք պէկի, շարքըզի :—
 Գարուն ա եկեր վըր նամրուտ լերան,
 Ա'ի, մեր սրտերն էլ կարօտով վառան,
 Խըտ էս խաւքերուն օր էկան թառան,
 Դու էլ հէ՞ր շէկար, աղբէր Սերոբ-ջան :
 Գարնան առաւօտ դըռ մութ ու լուսին,
 Մէկ խօրօտ կնիկ՝ թվանք վըր ուսին,
 Մէջ խաչքըրերուն մալուկ կը կայնի,
 Խայ կնկան պառճանք Սօսէն ա էնի :
 Երեսն յաղօթրան, աչքերն դըլս ի վեր,
 Սուրմա ֆշնկներ սրտից ա կախեր,
 Էրկինք ու գետինք կ'աչկայ հէն օրէն՝
 Թէ էլ դու տի դա՞ս Սոխորդու սարէն :
 Էն կնկան խէտն էլ մենք էլ շիւարեր,
 Քեզի կ'աչքենք դըռ հէն օրից ի վեր
 Ու կ'աղաղակենք մեր սրտի խորէն
 Օր դուն ձէն մի տաս մեզ նէմրուտ սարէն... :

ԲԵՐԻՈՐ

Մօտ մեր սարին Սուրբ Սիփան՝
 Ես ընկեր եմ ծովափան,

Լուսնակ գիշեր անդադար
 Քեզի կ'աչքեմ, նազլի եար :
 Կաքուռ մը պէս կու կանչեմ,
 Տատրկի պէս կու մնջեմ,
 Օր դուն տնէն դուրս հէլիս,
 Շօրօրեկէն գաս դըպ յիս :
 Զիմ սիրտ լէփուկ ըրերեմ
 Ճամրուդ վըրէն լարեր եմ
 Օր գաս կոխես վըր աւզին՝
 Հընկնիս հոգուս մըջ կաֆսին :
 Մըկայ կայ աստղ, աստըւօր,
 Վազն էլ տեսար անցըւօր,
 Մըկայ կանանչ յէս ափին,
 Վաղէն թփերն կը թափին... :
 Դու էլ կանանչ ես մըկայ,
 Քընց քե անուշն էլ շըկայ,
 Վըր քո բարակ շաղ բաժին
 Օսկի մազեր կու ժաժին :
 Հըմա տեսար մէկ օր մի
 Քս վարդ թուշը կը թոռմի,
 Հէրէկի խարս հէս օր ծեր,
 Դունեէն ո՞րն ա մընացեր :
 Քեզնից խօրօտ ու մեծեր
 Էս աշխըրքից գընացեր,
 Կեանքը ծառ մի չինարի,
 Զորնայ մէկ օր մէկ տարի :
 Դ'էլի, դ'էլի նազերով,
 Աղջի, արձակ մազերով,

Կէս գիշերին դու տնէն,
Գաղտուկ մէրկանըդ մընէն:

Քանի դըռ ժամ ու դամ կայ,
Ճահիլ, ճուհան ենք մըլկոյ,
էս բլերուն խովին տակ
Վառուինք ի սէր ու կրակ:—

Մանրիկ ջրերն էրէրուն՝
էս խորտիկ քարերուն
Կերթան կուգան կը ծփան՝
Զինչ որ զըլֆերդ ու թափան:

Դըռ ասողերը կը թափին,
Դըռ խաւքերն էլ էս ափին,
Մըջ ջրերուն կը լողան,
Կէսն էլ ի դուրս կը դողան:

Դ'արի ի տակ ծառերու՝
Գրկուինք մենք չուրմի լուս,
Խաւքերուն խետ միասին՝
Պառկինք խոտին ու աւղին:

Արեւին տակ խողեղէնն
Մէկ խամ կ'առնի սիրողէն,
Ախ, ասողերուն, լուսնին տակ՝
Ի՞նչ կայ անուշ քընց մէկ պագ:

— Տարին մէկ օր վարդ է վառ՝
Գեղրանքներու մալ՝ սալար
Կարծան Սիփնայ սարին ծէր,
Ու աղջըկներ կուգան բեր:

Զորերուն մէջ ՔչՔչիկ՝
Փողի ձէն կայ անուշիկ,

Ուր խովըններ վըր ափին
Քաշեն զոչխարն ու մագին:

Հոս տտաներով թուլ ու մուլ՝
Ծընին մատղաշ գառն ու ուլ,
Ու արօտին մէջ տըղէն
Զի զատուիր յուր սիրողէն:

Դ'արի հընկիր դու իմ մօտ,
Սէյր էրա ճուղն ու ըզհօտ,
Իմ գիրկ քեզի օրօրան,
Մինչեւ իլուս աղօթրան...:

Արեւին տակ խողեղէնն
Մէկ խամ կ'առնի սիրողէն,
Ու ասողերուն՝ լուսնին տակ
Ի՞նչ կայ անուշ քընց քո պագ:

ՊԱՐՏԷՉԻՆ ՄԷՉ (1)

Եկու նստէ մեր խաղողի սրթին տակը, ով ան-
գութ,
Եկու կուռք մի եղիր ինծի, եւ ես զո՛հ մի քու
հոգուդ.

Եկու նստէ որթերուն մէջ, նշի ծառին ճիշդ քովիկ
Ուր բարունակն կը փաթթուի ծայրը կ'եւլայ
մինչ երկինք.

(1) Հետագայ գրութիւնները քիչ շատ գա-
ւառական բառեր կը պարունակեն, ոմանք ալ
զուտ գաւառաբարբառով գրուած են:

Ուրկէ ճութ ճութ խաղող կախուին՝ կարծես
 վերէն ամպերէն,
 Ու ծիրաններ ծառերուն մէջ կը շողշողան արևէն :
 Արծաթաթելարախչինիդ բոլորն շարեմ ծիրաններ,
 Փափուկ ձեռքովդ՝ ուղածդ ատեն՝ մէյմէկ գլ-
 խէդ քաղէ կեր :
 Դո զիւֆերէն ողկոյզ կախեմ վեր քո երկու ա-
 կանջիդ՝
 Տերևներէ հիւսուած խաչ մ'ալ ձգեմ վզէդ քու
 Լանջիդ :
 Նստէ փափուկ կանչին վըրայ՝ գլուխդ թեքէ մեր
 ծառին,
 Իմ գլուխն ալ ծունկիդ դնեմ, աչքերս աչացդ
 թող յառին :
 Թարթիչներէդ նետ արձակէ, ու աչքերէդ կրակ
 սուր,
 Ու իմ հագին խունկի մը պէս թող որ մխայ սի-
 րարոյր :
 Խօսէ, խօսէ՛... թող սիրտս հալի... չարչրկէ զիս,
 մտերիմ,
 Ինծի համար կեանքը հոն է երբ գրկիդ մէջ կը
 մարիմ :
 Ա՛խ, մէկ պահ մը թող քնանամ, մազերդ ցփնէ
 երեսիս,
 Ու մէկ պահ մ'ալ ծծերդ շոյեմ, դու ձայն մի
 տար, ա՛խ, հոգիս,
 Ու մէկ պահէն զիս օրօրէ՛ գլուխս դըրած ծծիդ
 քով :
 Եւ մէկ պահ մ'ալ անխօս, անձայն ձեռքերս ձգեմ
 քու վըզով,

Ինչպէս մեղուն անյագօրէն վարդի թերթին կը
 հըպի,
 Այնպէս շուրթս ալ, մէկ պահ մըն ալ քո շրթ-
 ներուդ թող դըպի —
 Մանկութիւնը երազ մի է, շուտով կ'անցնի կ'եր-
 թայ վաղ,
 կեանքը ծառ մ'է որ կը չորնայ, թփերն դեղնին-
 շուտ, աւա՛ղ...
 Զուրերն այսօր կը գըլգըլան, արևն այսօր կը վա-
 ուի,
 Այսօր ընձիւղն դեռ կանաչ է, ուլպուլն վըրան կը
 թառի :
 Բայց վա՞ղ... ո՛հ, վա՞ղ... — անձանօթ է — ո՛վ
 գիտէ ինչ կ'ըլլայ վաղ :
 Արևն պիտի ծագի՞ վաղն ալ, սոխակն երդէ՞ սի-
 րոյ տաղ,
 Ո՛հ, ոչ . այսօր քանի կ'ապրինք, ու այտերդ են
 վարդաթոյր,
 Այսօր սիրենք, այսօր գրկենք, այսօր ինձ տուր
 մէկ համբոյր :
 Մի հեռուէն քալեր անցնիր, մազերդ ձգած ոտ-
 քէդ քարշ,
 Կամ երբ կ'անցնիս, մի՛ երերար, որ սիրտս չըլլայ
 հալումահալ :
 Գովէս կ'անցնիս յօնքդ մի շարժեր, որ անցնելուդ
 համբերեմ,
 Կոխած հողիդ յետք մի՛ ձդեր, որ չը ծռիմ համ-
 բուրեմ :
 Ծոցըդ գոցէ, ծառէն կախուած թուրունջի պէս
 երբերուն

Քո ծծիկներ մի՛ բանար տար ամրան փափուկ հո-
վերուն :
Կամ երբ կուգաս, ու երբ կ'ընես, ուզիդ ելիբ
մեր պարտէզ,
Դ ինչպէս ըսի մեր խաղողի որթերուն տակ դը-
նեմ քեզ :
Գինի բերեմ, մատուցանեմ քու սուրբ դունչին
քուրմի մ' պէս,
Խմէ գինին, գինով աչքիդ նայուածքներն ալ խմեմ
ես :
Երբոր կ'ուտես, կամ կը խմես, մի սրբուիր, սի-
րական,
Թող ես լցեմ կոկոնածե քո պակունքներն ու բերան :
Հերիք որ ես պտըտեցայ ծովուն եզերք քու ետե ,
Արևուն տակ, աստղերուն տակ քեզ հակեցի հև իհև,
Ու թե առար դուն, ու թռար միշտ, միշտ ինծմէ
ի հեռուն ,
Ու աչքերուդ շղթաներով քարշ տուիր զիս հողե-
րուն :
Այսօր վերջին օրն թող ըլլայ, ձեռքերս քեզի թող
դըպին ,
Գլուխս ծունկիդ դնեմ մէյմը ու . . . թող ելլայ իմ
հոգին . . . :
Այսօր, այսօ՛ր . . . մէկտեղ նստինք, մէկտեղ խօ-
սինք, սիրական,
Պարտէզին մէջ՝ ուր պտուղներն հասունցած են
պատուական :

Աշուն է	20
Արշալուսին բացման հետ	31
Առաւօտ Մասեաց	67
Առ Մահարձան	74
Աստղ Հիւսիսի	75
Բէրուր	88
Գետակին Եզրը	42
Գիշերը	73
Եթէ Ըլլայի	37
Ես ու Հովուուհին	63
Իմ Հաւատոյ Հանգանակը	67
Լուսնակ	32
Լացաւ	36
Ծիւրող Կուսին	45
Ծովու Կոյս	77
Կտակ	12
Կը Յիշե՞ս	34
Կոչ առ Հովուուհին	41
Հառաջ մը առ Դուրեան	7
Հսկե՛լ	38
Հայ Բանաստեղծ	69
Հայ Մշակին	76
Հայ Կին առ Սերոր	87
Հէն Օրից	86
Միշտ Դէպի վեր	8
Մկրտչին	10
Մանկութիւն	25
Մայիսի Ճնճղուկին	30

Եջ

	62
Միամօր	61
Մահը Ատլանտեանի կուսին	71
Յուշքեր	13
Նոյն Բարեկամիս	9
Պանդխտութեան Ափերէն	15
Պլպուլին	23
Պարտէզին մէջ	91
Պատուով Ապրինք	84
Սաղմոս գարնան	48
Սամաթուհուհոյն	39
Վերջալուսէն Արշալոյս	19
Վարդին	72
Տրապիզոնէն ի Պոլիս	28
Քու Չայն	44
Օտար Արեւ	20

	ՎՐԻՊԱԿ	
Էջ -- Տող	Ս/սալ	Շիտակ
7 — 16	Զպիտի	Զ'պ'տի
8 — 7	Սիրտդ	Սիրտըդ
9 — 11	Մեծն	Մեծըն
10 — 18	չուրջն, առաջ	չուրջն առաջ,
13 — 21	Երբեմն	Երբեմըն
» — 22	ակնարկն	ակնարկըն
21 — 20	ղաւակներդ	ղաւակներըդ
» — 29	Ո՞ր ի	Որոյ
23 — 9	պատի	պտրաի
» — 19	պարզ	պարզ ասա
24 — 23	խօսէ ճիշդ,	խօսէ ճիշդ
26 — 1	գնըա'	գընա',
28 — 18	Տրապիզոն	Տրապիզոն դու
31 — 17	Արտուատու կին	Արտուտիկին
38 — 7	Սուգիս	սուգիլ
41 — 15	քցնէ	քընէ
45 — 15	թովէ	թոթովէ
» — 21	չէտ	չէտ
» — 23	ճիշդ	ճիշը
46 — 4	զոտերդ	զիտերդ
52 — 14	գոմաթն	գոմաթն

91րդ երեսին վրայի «Պարտէզին մէջ» վերնագրով ոտանաւորէն վերջ պէտք էր տպուէին նախընթաց երեք ոտանաւորներն, ուստի նոյն էջին ներքե գրուած Ծանօթութեան մէջ «Հետագայ» բառը կ'ակնարկէ նախընթաց երեք ոտանաւորներն :

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ

Դեռ չատ մը գրութիւններ ունէինք Տաղա-
րանիս մէջ գրուելիք, սակայն դրամի շագուծեան
պատճառաւ ստիպուեցանք վերջացնել այսչափով :

19 1/2

17 1/2

17 1/2

180

180

Haverhill Public Library.

WASHINGTON SQ. BRANCH

This book, unless marked "Seven day book," may be kept four weeks, and, if non-fiction, may be renewed once for four weeks. If it is fiction, or on the reserve list, it may not be renewed. It may not be transferred.

If this book is kept overtime, a fine of two cents a day will be charged. If sent for by messenger, the fine and twenty cents additional will be charged.

Borrowers finding this book mutilated or defaced will please report it.

AUG 11			
MAR 10			
JUL 28			
MAR 10			

Handwritten signature

10920

2013

Standard Book

36 1-2 Pleasant

Boston, Mass

Ամերիկայի մեջ միայն գրքեր

Տարիներէ ի վեր շարունակ
դարձակ կողմատան մէջ իր
ճաշակէ գրքեր, փոքրաքանակ,
նոր կամ նորագում խիստ գիւր
գիներով:

Մաքուր և տոկուն գործ, փութ
նում մեր նշանարանն է:

ՇԱՀՊԱՅԵԱՆ

